

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΑΡΡΗΣ

**Αρχαία ελληνική γλώσσα
Γ΄ Γυμνασίου**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 9
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β΄ Γυμνασίου 17
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β΄ Γυμνασίου 19
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Μένανδρο 25
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλων κειμένων 26
- **ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Θυσία για την πατρίδα**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 28
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 36
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική – Σύνταξη 38
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Θουκυδίδη 41
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 42
- **ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την ευτυχία**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 43
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 53
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική 55
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Σοφοκλή 58
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 59
- **ΕΝΟΤΗΤΑ 4: Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 60
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 70
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική 73
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Πλάτωνα 76
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλων κειμένων 77
- **ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Η ισονομία των πολιτών εγγύηση της δημοκρατίας**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 80
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 89
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική 91
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Δημοσθένη 95
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 95

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Η μουσική εξημερώνει**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 97
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 106
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική 108
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Μένανδρο 111
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλων κειμένων 112

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 7: Η επιστήμη στην υπηρεσία της άμυνας του κράτους**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 115
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 126
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική – Σύνταξη 128
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Πλάτωνα 131
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλων κειμένων 132

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 8: Ένα παράδειγμα σεβασμού προς τους γονείς**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 135
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 144
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική – Σύνταξη 147
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Μένανδρο 151
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 152

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 9: Οι νόμοι επισκέπτονται τον Σωκράτη στη φυλακή**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 154
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 163
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Σύνταξη 166
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον απόστολο Παύλο 172
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 173

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 10: Μια τιμητική εξορία**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 175
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 185
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Σύνταξη 186
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Πλούταρχο 192
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 193

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 11: Επικίνδυνες συμμαχίες**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 195
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 205
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Σύνταξη 206
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Πλάτωνα 211
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλου κειμένου 211

- **ΕΝΟΤΗΤΑ 12: Θεϊκές αδυναμίες**
 - Α΄ ΜΕΡΟΣ: Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια 213
 - Β΄ ΜΕΡΟΣ: Λεξιλογικά – Ετυμολογικά 225
 - Γ΄ ΜΕΡΟΣ: Γραμματική – Σύνταξη 227
 - Δ΄ ΜΕΡΟΣ: Το παράθεμα από τον Πλάτωνα 233
 - Ε΄ ΜΕΡΟΣ: Επεξεργασία παράλληλων κειμένων 234
- Ομόρριζα 237
- Αρχικοί χρόνοι ρημάτων 246
- Κλίσεις αντωνυμιών 293

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο συγγραφέας

Ο **Ηρόδοτος** γεννήθηκε γύρω στο 485 π.Χ. στην Αλικαρνασσό, πόλη των νοτιοδυτικών παραλίων της Μ. Ασίας. Καταγόταν από επιφανή οικογένεια. Ταξίδεψε σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, στην Αίγυπτο, στη Φοινίκη, στη Μεσοποταμία, στη Σκυθία, στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας και στην Κάτω Ιταλία. Τα γεγονότα που αναμφισβήτητα σημάδεψαν την παιδική του ηλικία ήταν οι Περσικοί πόλεμοι, που συγκλόνισαν τόσο τον περσικό όσο και τον ελληνικό κόσμο. Πέθανε μετά το 430 π.Χ. Ο Ρωμαίος πολιτικός ρήτορας και φιλόσοφος Κικέρων τον αποκάλεσε *πατέρα της Ιστορίας*, γιατί θεώρησε ότι ήταν ο πρώτος στην ιστορία των γραμμάτων άξιος του ονόματός του ιστορικού.

Το έργο του

Το έργο του Ηροδότου είναι το αρχαιότερο πεζό κείμενο του δυτικού πολιτισμού που σώθηκε ολόκληρο. Το κατεξοχήν αντικείμενό του είναι οι Μηδικοί πόλεμοι, η σύγκρουση Ελλήνων και Περσών. Ο κύριος άξονας της ιστορικής αφήγησης καλύπτει την περίοδο 494-479 π.Χ. Ο ίδιος ο συγγραφέας του το χαρακτηρίζει *ιστορίην* (= έρευνα). Οι Αλεξανδρινοί φιλόλογοι το διαίρεσαν σε εννέα βιβλία και το τιτλοφόρησαν *Ήροδότου Μούσαι*, επειδή σε καθένα από τα εννέα βιβλία έδωσαν το όνομα μιας από τις εννέα θεότητες των γραμμάτων και των τεχνών, τις Μούσες.

Το κείμενο της Ενότητας

Πρόκειται για διασκευή του κεφαλαίου 120 του 2ου βιβλίου της *Ιστορίας* του Ηροδότου. Το βιβλίο αυτό είναι εξολοκλήρου αφιερωμένο στην Αίγυπτο (εξετάζεται η φύση της χώρας και κάθε πτυχή της ζωής των Αιγυπτίων). Άξια προσοχής είναι όσα λέγονται για τον Τρωικό πόλεμο. Ο *πατέρας της Ιστορίας* πείθεται από τους Αιγύπτιους ιερείς για την παρουσία της Ελένης στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία και δικαιολογεί αυτή την εκτίμησή του.

2

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εἰ Ἑλένη ἦν ἐν Ἰλίῳ,
οἱ Τρῶες ἀπέδοντο ἄν αὐτὴν τοῖς
Ἑλλησιν,
ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου.

Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ
Πριάμος
οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες,
ὥστε ἐβούλοντο κινδυνεύειν τοῖς
σφετέρους σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις
καὶ τῇ πόλει,
ὅπως Ἀλέξανδρος συνοικῆ Ἑλένη.

Εἰ δέ τοι καὶ ἐγίγνωσκον ταῦτα

ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις,
ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων
ἀπώλλυντο,
μάλιστα δὲ [ἀπώλλυντο]
οἱ υἱεῖς αὐτοῦ,
ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν,

Πριάμος,
εἰ καὶ αὐτὸς συνώκει Ἑλένη,

ἀπέδωκεν ἄν αὐτὴν Μενέλαῳ,
ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλ-
λαγείεν τῶν παρόντων κακῶν.

Ἀλλὰ [Τρῶες] γὰρ οὐκ εἶχον Ἑλένην
ἀποδοῦναι
οὐδὲ οἱ Ἑλληγες ἐπίστευον αὐτοῖς
λέγουσιν τὴν ἀλήθειαν,
ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι,
τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος,
ὅπως
πανωλεθρία ἀπολόμενοι

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αν η Ελένη βρισκόταν στην Τροία,
οι Τρῶες θα την έδιναν πίσω στους
Ἑλληνες,
με ή χωρίς τη θέληση βέβαια του Αλε-
ξάνδρου.

Γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο παρά-
φρων ο Πριάμος
ούτε και οι άλλοι Τρῶες,
ώστε να θέλουν να θέτουν σε κίνδυνο
τη ζωή τη δική τους και των παι-
διών τους και την πόλη τους,
για να ζει ο Αλέξανδρος μαζί με την
Ελένη.

Κι αν βέβαια (οι Τρῶες) είχαν αυτή τη
γνώμη
τα πρώτα χρόνια,
όταν (αργότερα) πολλοί από τους υπό-
λοιπους Τρῶες έχαναν τη ζωή τους
–και προπαντός οι γιοι τους (έχα-
ναν τη ζωή τους)–,
κάθε φορά που συγκρούονταν με τους
Ἑλληνες,

ο Πριάμος,
αν ακόμη και ο ίδιος συζούσε με την
Ελένη,
θα την έδινε πίσω στον Μενέλαο,
με σκοπό ο ίδιος και οι υπήκοοί του να
απαλλαγούν από τις παρούσες
συμφορές.

Ἀλλά (οι Τρῶες) βέβαια δεν είχαν την
Ελένη, ώστε να την επιστρέψουν,
ούτε οἱ Ἑλληνες τους πίστευαν, μολο-
νότι αυτοί έλεγαν την αλήθεια,
ὅπως εγὼ νομίζω,
επειδή ο θεός μηχανευόταν
προκειμένου
με την ολοκληρωτική καταστροφή τους¹

1. Κατά λέξη: αφού καταστραφούν ολοκληρωτικά.

ποιήσωσι καταφανές τοῖς ἀνθρώποις
τοῦτο,
ὡς καὶ αἱ παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαι
τῶν μεγάλων ἀδικημάτων
εἰσὶ μεγάλαι.

να κάνουν ολοφάνερο στους ανθρώ-
πους αυτό,
ὅτι δηλαδή και οι εκ μέρους των θεῶν
τιμωρίες για τις μεγάλες αδικίες
είναι μεγάλες.

3

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ο Ηρόδοτος υιοθετεί την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία. Υποστηρίζει πως αν συνέβαινε το αντίθετο, οι Τρώες θα την έδιναν πίσω, ήθελε δεν ήθελε ο Αλέξανδρος (Πάρις). Κι αυτό για τους εξής λόγους: α. γιατί ο Αλέξανδρος (Πάρις) δεν είχε το δικαίωμα να λάβει αποφάσεις σε βάρος του λαού του· β. γιατί δεν ήταν ούτε ο Πριάμος ούτε οι άλλοι Τρώες τόσο τρελοί που να θέλουν να βάλουν σε κίνδυνο τους πάντες και τα πάντα μόνο και μόνο για να συζούν ο Αλέξανδρος και η Ελένη· γ. γιατί ο Πριάμος, ακόμα κι αν συζούσε ο ίδιος μ' αυτήν, βλέποντας πολλούς Τρώες και κυρίως τους γιους του να χάνονται στις συγκρούσεις με τους Έλληνες εξαιτίας της, θα επιδίωκε την απαλλαγή τόσο του ίδιου του εαυτού του όσο και των υπηκόων του από τις συμφορές. Στη συνέχεια εκφράζει τη γνώμη ότι οι Τρώες, αν και ήταν ειλικρινείς, δεν κατάφεραν να πείσουν τους Έλληνες ότι δεν είχαν την Ελένη· κι αυτό επειδή ο θεός με την ολοκληρωτική καταστροφή των Τρώων ήθελε να γίνει σαφές στους ανθρώπους ότι τα μεγάλα αδικήματα οι θεοί τα τιμωρούν με μεγάλες ποινές.

4

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ίλιφ: ουσ. β' κλ., (δοτ. εν.), ή Ίλιος και τὸ Ίλιον (= η πόλη του Ίλου, η Τροία).

ἀπέδοντο: οριστ. αορ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. ἀποδίδομαι (= δίνω κάτι με τη θέλησή μου, επιστρέφω). ♦ **ἀπέδοντο ἄν:** δυνητική οριστική (= θα έδιναν πίσω, θα είχαν δώσει πίσω).

τοῖς Ἕλλησιν: ουσ. γ' κλ., αρσ. γένους (δοτ. πληθ.), ὁ Ἕλληνας.

οἱ Τρώες: ουσ. γ' κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., ὁ Τρώς.

ἐκόντος: επιθ. αρσ. γένους (γεν. εν.), γ' κλ., ἐκόν, ἐκούσα, ἐκόν (= που κάνει κάτι εκούσια, με τη θέλησή του).

γέ = βέβαια, μάλιστα, πράγματι· τουλάχιστον.

ἄκοντος: επίθ. γ' κλ., αρσ. γένους (γεν. εν.), ὁ ἄκων, ἡ ἄκουσα, τὸ ἄκων (= αθέλητος, ακούσιος, αναγκαστικός, χωρίς τη θέληση). ♦ **ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου =** με τη θέληση βέβαια ή όχι του Αλεξάνδρου.

δὴ = πράγματι, αλήθεια.

οὔτω(ς): επίρρ. (= έτσι, με αυτό τον τρόπο)· [όταν συνοδεύει επίθ. ή επίρρ.] τόσο, τόσο πολύ.

οὐ γὰρ δὴ οὔτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος = γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο παράφρων ο Πριάμος.

σφετέρους: κτητική αντων. γ' προσώπου για πολλούς κτήτορες, ουδ. γένους, δοτ. πληθ., *σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον* (= δικός τους, αυτός που ανήκει σ' αυτούς).

κινδυνεύειν: απρμφ. ενεργ. ενεστ. του ρήμ. *κινδυνεύω* (= επιχειρώ επικίνδυνη πράξη, ριψοκινδυνεύω· διατρέχω κίνδυνο).

ἐβούλοντο: οριστ. παρατατ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *βούλομαι* (= θέλω, επιθυμώ).

ὅστε τοῖς σφετέρους σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο = ὅστε ἐβούλοντο κινδυνεύειν τοῖς σφετέρους σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει (= ὅστε ἤθελαν να θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τη δική τους και των παιδιών τους και την πόλη).

συνοική: υποτακτ. ενεργ. ενεστ. (γ' εν.) του συνηρ. ρήμ. *συνοικέω, συνοικῶ* (= [+δοτ.] κατοικῶ, μένω μαζί με κάποιον, συγκατοικῶ, συζῶ).

τοί: μόριο (= βέβαια, οπωσδήποτε, εξάπαντος).

ἐγίγνωσκον: οριστ. ενεργ. παρατ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *γιννώσκω* (= [+ αιτιατ.] γνωρίζω, ξέρω, διακρίνω, μαθαίνω, παρτηρώ).

εἰ ταῦτα ἐγίγνωσκον = αν είχαν αυτή τη γνώμη.

ἐπεί: σύνδ. (εδῶ) χρονικός (= όταν, αφού).

μάλιστα: επίρρ. υπερθετ. βαθμού (= κυρίως, κατεξοχήν, περισσότερο από κάθε άλλο).

οἱ υἱεῖς: ουσ., αρσ. γένους (ονομ. πληθ.), ὁ υἱός (= γιος). ♦ **οἱ αὐτοῦ υἱεῖς** = οι δικοί του γιοι.

ὁπότε: (εδῶ) χρονικός σύνδ. (= κάθε φορά που).

συμμίσγοιεν: ευκτ. ενεργ. ενεστ. (γ'

πληθ.) του ρήμ. *συμμίσγω*, που είναι επικός και ιωνικός τύπος του *συμμείγνυμι* (= αναμειγνύω, ανακατώνω κάτι με άλλο· επικοινωνῶ· συγχρούομαι).

ἀπόλλυντο: οριστ. παρατατ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *ἀπόλλυμαι* (= χάνομαι, φονεύομαι, καταστρέφομαι, αφανίζομαι).

συνώκει: οριστ. ενεργ. παρατ. (γ' εν.) του συνηρ. ρήμ. *συνοικέω, συνοικῶ* (= [+δοτ.] κατοικῶ, μένω μαζί με κάποιον, συγκατοικῶ, συζῶ).

ἀπέδωκεν: οριστ. ενεργ. αορ. (γ' εν.) του ρήμ. *ἀποδίδωμι* (= δίνω πίσω, επιστρέφω ὅ,τι πήρα, επιστρέφω κάτι που οφείλω).

ἀπέδωκεν ἄν: δυνητική οριστική (= θα ἔδινε πίσω, θα εἶχε δώσει πίσω).

ἴνα = για να.

οἱ ὑπήκοοι = υπήκοοι.

ἀπαλλαγίεν: ευκτ. παθητ. αορ. β' (γ' πληθ.) του ρήμ. *ἀπαλλάττομαι* ἢ *ἀπαλλάσσομαι* (= [+ γεν.] ελευθερώνομαι, απαλλάσσομαι, γλιτώνω από κάτι).

παρόντων: μτχ. ενεστ. (γεν. πληθ., ουδ. γένους) του ρήμ. *παρέμι* (= είμαι παρών, παρευρίσκομαι).

εἶχον: οριστ. ενεργ. παρατ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *ἔχω*.

οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι = διότι δεν είχαν την Ελένη ὅστε να την επιστρέψουν.

λέγουσιν: μτχ. ενεργ. ενεστ. (δοτ. πληθ., αρσ. γένους) του ρήμ. *λέγω*.

τὴν ἀλήθειαν: ουσ. α' κλ., θηλ. γένους (αιτιατ. εν.), ἢ *ἀλήθεια*.

ἐπίστευον: οριστ. ενεργ. παρατ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *πιστεύω* (= [+δοτ.] ἔχω εμπιστοσύνη, πεποίθηση σε κάποιον ἢ κάτι).

οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες = οὐτε τους πίστευαν

οι Έλληνες, παρ' όλο που αυτοί έλεγαν την αλήθεια.

άποφαίνομαι = εκφράζω γνώμη.

ώς εγώ γνώμη άποφαίνομαι = όπως εγώ πιστεύω, κατά τη γνώμη μου.

του δαιμονίου: ουσ. β' κλ., ουδ. γένους (γεν. εν.), τὸ δαιμόνιον, τοῦ δαιμονίου (= το θείο, η θεότητα, ο θεός).

παρασκευάζοντος: μτχ. ενεργ. ενεστ. (γεν. εν., ουδ. γένους) του ρήμ. παρασκευάζω (= ετοιμάζω· μηχανεύομαι, προξενώ).

του δαιμονίου παρασκευάζοντος = επειδή ο θεός μηχανευόταν.

όπως: (εδώ) τελικός σύνδ. (= για να).

πανωλεθρία: ουσ. α' κλ., θηλ. γένους

(δοτ. εν.), ή πανωλεθρία (= πλήρης συντριβή, τέλεια καταστροφή· αφανισμός).

άπολόμενοι: μτχ. αορ. β' μ.φ. (ονομ. πληθ., αρσ. γένους) του ρήμ. απόλλυμαι.

καταφανές: επίθ. γ' κλ., ουδ. γένους (αιτιατ. εν.), ό καταφανής, ή καταφανής, τὸ καταφανές (= ολοφάνερος, προφανής).

ποιήσωσι: υποτακτ. ενεργ. αορ. (γ' πληθ.) του ρήμ. ποιέω, ποιῶ (= κάνω, κατασκευάζω· καθιστώ).

όπως πανωλεθρία άπολόμενοι καταφανές τούτο τοίς ανθρώποις ποιήσωσι = για να κάνουν με την ολοκληρωτική τους καταστροφή ολοφάνερο στους ανθρώπους αυτό.

5

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ

Α. ΧΡΟΝΙΚΕΣ

ήν: εστί(ν), ήν, ἔσται, ἐγένετο, γέγονε(ν), ἐγγόνει.

κινδυνεύειν: κινδυνεύειν, κινδυνεύσειν, κινδυνεύσαι, κεκινδυνευκέαι.

έβούλοντο: βούλονται, έβούλοντο και ήβούλοντο, βουλήσονται, έβουλήθησαν και ήβουλήθησαν, βεβούληνται, έβεβούληντο.

συνοική: συνοική, συνοικήση, συνωκηκώς ή.

έγίγνωσκον: γινώσκουσι(ν), έγίγνωσκον, γνώσονται, έγνωσαν, έγνώκασι(ν), έγνώκεσαν.

συνώκει: συνοικεί, συνώκει, συνοικήσει, συνώκησε(ν), συνώκηκε(ν), συνωκήκει.

άπαλλαγείεν: άπαλλάττοντο και άπαλλάσσοιτο, άπαλλάξοιτο – (παθ. α') άπαλλαχθήσοιτο – (παθ. β') άπαλλαγήσοιτο, άπαλλάξαιτο – (παθ. α') άπαλλαχθείσαν/άπαλλαχθείεν – (παθ.

β') άπαλλαγείσαν/άπαλλαγείεν, άπηλλαγμένοι είεν.

παρόντων: παρόντων, παρεσομένων, παραγενομένων, παραγεγονότων.

είχον: έχουσι(ν), είχον, έξουσι(ν) – σχήσουσι(ν), έσχον, έσχήκασι(ν), έσχήκεσαν.

λέγουσιν: λέγουσι(ν), λέξουσι(ν) – έρουσι(ν), λέξασι(ν) – είπούσι(ν), είρηκόσι(ν).

έπίστευον: πιστεύουσι(ν), έπίστευον, πιστεύσουσι(ν), έπίστευσαν, πεπιστεύκασι(ν), έπεπιστεύκεσαν.

άποφαίνομαι: άποφαίνομαι, άπεφαινόμην, άποφανούμαι – (παθητ. β') άποφανήσομαι, άπεφηνάμην – (παθητ. α') άπεφάνθην – (παθητ. β') άπεφάνην, άποπέφασμαι, άπεπεφάσμην.

παρασκευάζοντος: παρασκευάζοντος, παρασκευάσοντος, παρασκευάσαντος, παρεσκευακότος.

ποιήσωσι: ποιῶσι(ν), ποιήσωσι(ν), πεποιηκότες ὄσι(ν).

εἰσί: εἰσί(ν), ἦσαν, ἔσονται, ἐγένοντο, γεγόνασι(ν), ἐγεγόνεσαν.

Β. ΕΓΚΛΙΤΙΚΕΣ (& ΑΠΡΜΦ., ΜΤΧ.)

συνοικῆ: συνοικεῖ, συνοικῆ, συνοικεῖ/συνοικεῖ, συνοικεῖτω (ΑΠΡΜΦ.: συνοικεῖν, ΜΤΧ.: συνοικῶν, συνοικοῦσα, συνοικοῦν).

συμμίσγοιεν: συμμίσγουσι(ν), συμμίσγωσι(ν), συμμίσγοιεν, συμμισηγόντων/συμμισγέτωσαν (ΑΠΡΜΦ.: συμμίσγειν, ΜΤΧ.: συμμίσγων, συμμίσγουσα, συμμίσγον).

ἀπαλλάγειεν: ἀπηλλάγησαν, ἀπαλλάγῶσι(ν), ἀπαλλαγεῖσαν / ἀπαλλαγειεν, ἀπαλλαγέντων / ἀπαλλαγήτωσαν (ΑΠΡΜΦ.: ἀπαλλαγήναι, ΜΤΧ.: ἀπαλλαγεῖς, ἀπαλλαγεῖσα, ἀπαλλαγέν).

ἀποφαίνομαι: ἀποφαίνομαι, ἀποφαίνωμαι, ἀποφαινοίμην, — (ΑΠΡΜΦ.: ἀποφαινέσθαι, ΜΤΧ.: ἀποφαινόμενος, ἀποφαινομένη, ἀποφαινόμενον).

ποιήσωσι: ἐποίησαν, ποιήσωσι(ν), ποιήσαιεν/ποιήσειαν, ποιησάντων/ποιησάτωσαν (ΑΠΡΜΦ.: ποιήσαι, ΜΤΧ.: ποιήσας, ποιήσασα, ποιήσαν).

εἰσί: εἰσί(ν), ὄσι(ν), εἶψαν/εἶεν, ἔστων/ὄντων/ἔστωσαν (ΑΠΡΜΦ.: εἶναι, ΜΤΧ.: ὄν, οὔσα, ὄν).

6

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

1. εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν: δευτ. υποθετική πρότ. • ἦν: ρήμα • Ἑλένη: υποκ. • ἐν Ἰλίῳ: εμπρόθετος προσδιορ. τόπου (στάσης σε τόπο).

◆ Υποθετικός λόγος: εἰ ἦν → ἀπέδοντο ἄν: μη πραγματικό, αντίθετο του πραγματικού.

2. ἀπέδοντο ἂν αὐτήν τοῖς Ἑλλησιν οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου: κύρια πρότ. κρίσης • ἀπέδοντο ἄν: ρήμα • οἱ Τρῶες: υποκ. • αὐτήν = Ἑλένην: ἄμεσο αντικ. • τοῖς Ἑλλησιν: ἔμμεσο αντικ. • Ἀλεξάνδρου: υποκ. ενν. απόλυτης εναντιωματικής μη. ὄντος • ἐκόντος / ἄκοντος: κατηγορούμ. στο Ἀλεξάνδρου.

3. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς ἦν ὁ Πρίαμος: κύρια πρότ. • ἦν: ρήμα • ὁ Πρίαμος: υποκ. • φρενοβλαβής: κατηγορούμ. • οὕτω: επιρρηματ. προσδ. του ποσού στο φρενοβλαβής.

4. οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες [ἦσαν οὕτω φρενοβλαβεῖς]: κύρια πρότ. • ενν. ἦσαν: ρήμα • οἱ Τρῶες: υποκ. • οἱ ἄλλοι: επιθετικός προσδ.

5. ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο: δευτ. συμπερασματική πρότ. • ἐβούλοντο: ρήμα • ενν. ὁ Πρίαμος / οἱ Τρῶες: υποκ. ρήμ. και απαρχμφ. (ταυτοπροσωπία) • κινδυνεύειν: τελ. αρχμφ., αντικ. • τοῖς σώμασι / τοῖς τέκνοις / τῇ πόλει: δοτ. της αναφοράς • τοῖς σφετέροις: επιθετικός προσδ.

6. ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ: δευτ. τελική πρόταση. • συνοικῆ: ρήμα • Ἀλέξανδρος: υποκ. • Ἑλένη: αντικ.

7. εἰ δέ τοι ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον: δευτ. υποθετική πρότ. • ἐγίγνωσκον: ρήμα • ενν. ὁ Πρίαμος / οἱ Τρῶες: υποκ. ρήμ. • ταῦτα: αντικ. του ρήμ. ἐγίγνωσκον • ἐν τοῖς

χρόνοις: εμπρόθ. προσδ. χρόνου • **τοῖς πρότοις:** επιθετικός προσδ.

◆ Υποθετικός λόγος: *εἰ ἐγίγνωσκον* → *ἀπέδωκεν ἄν:* μη πραγματικό, αντίθετο του πραγματικού.

8. ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς ἀπόλλυντο: δευτ. χρονική πρότ. • **ἀπόλλυντο:** ρήμα • **πολλοὶ / οἱ υἱεῖς:** υποκ. • **τῶν Τρώων:** γεν. διαιρετική στο *πολλοὶ* • **τῶν ἄλλων:** επιθετικός προσδ. • **οἱ αὐτοῦ:** επιθετικός προσδ.

9. ὁπότε [Τρώες] συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν: δευτ. χρονική πρότ. • **συμμίσγοιεν:** ρήμα • ενν. **Τρώες:** υποκ. • **τοῖς Ἑλλησιν:** αντικ.

10. Πρίαμος ἀπέδωκεν ἄν αὐτὴν Μενελάω: κύρια πρότ. • **ἀπέδωκεν ἄν:** ρήμα • **Πρίαμος:** υποκ. του ρήμ. • **αὐτὴν (= Ἑλένην):** ἄμεσο αντικ. • **Μενελάω:** ἔμμεσο αντικ.

11. εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνῶκει: δευτ. υποθετική πρότ. • **συνῶκει:** ρήμα • ενν. **οὗτος (= Πρίαμος):** υποκ. • **αὐτὸς:** κατηγορηματικός προσδιορ. • **Ἑλένη:** αντικ.

◆ Υποθετικός λόγος: *εἰ συνῶκει* → *ἀπέδωκεν ἄν:* μη πραγματικό, αντίθετο του πραγματικού

12. ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγείεν τῶν παρόντων κακῶν: δευτ. τελική πρότ. • **ἀπαλλαγείεν:** ρήμα (ευκτική πλαγίου λόγου) • ενν. **οὗτος / οἱ ὑπήκοοι:** υποκ. • **αὐτὸς:** κατηγορηματικός προσδ. • **τῶν κακῶν:** αντικ. • **τῶν παρόντων:** επιθετ. μτχ., επιθετικός προσδιορ. • **αὐτοῦ (= τοῦ Πριάμου):** γεν. κτητική στο *οἱ ὑπήκοοι*.

13. οὐ γὰρ εἶχον [Τρώες] Ἑλένην ἀποδοῦναι: κύρια πρότ. • **εἶχον:** ρήμα

• ενν. **Τρώες:** υποκ. • **Ἑλένην:** αντικ. • **ἀποδοῦναι:** απρομφ. του αποτελέσματος • **Τρώες:** υποκ. • **Ἑλένην:** ἄμεσο αντικ. του απρομφ. • ενν. **τοῖς Ἑλλησιν:** ἔμμεσο αντικ. του απρομφ.

14. οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος: κύρια πρότ. • **ἐπίστευον:** ρήμα • **οἱ Ἕλληνες:** υποκ. • **αὐτοῖς (= Τρωσίν):** αντικ. • **λέγουσιν:** εναντιωματική μτχ., συνημμένη στο *αὐτοῖς* • **τὴν ἀλήθειαν:** αντικ. της μτχ. • **παρασκευάζοντος:** αιτιολογική μτχ., γεν. ἀπόλυτη • **τοῦ δαιμονίου:** υποκ. της μτχ. *παρασκευάζοντος*.

15. ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι: δευτ. αναφορική πρότ. • **ἀποφαίνομαι:** ρήμα • **ἐγὼ:** υποκ. • **γνώμην:** αντικ.

16. ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι [Τρώες] καταφανὲς τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι: δευτ. τελική πρότ. • **ποιήσωσι:** ρήμα • ενν. **Τρώες:** υποκ. • **τοῦτο:** αντικ. • **καταφανὲς:** κατηγορούμ. • **τοῖς ἀνθρώποις:** δοτική αντικειμενική στο *καταφανὲς* • **ἀπολόμενοι:** χρονική (ή τροπική) μτχ., συνημμένη στο ενν. *Τρώες* • **πανωλεθρία:** δοτική του τρόπου στη μτχ. *ἀπολόμενοι*.

17. ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλοι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαὶ παρὰ τῶν θεῶν: δευτ. ειδική πρότ.· ἔχει θέση επεξήγησης στο *τοῦτο* (πρότ. 16). • **εἰσὶ:** ρήμα • **αἱ τιμωρίαὶ:** υποκ. • **μεγάλοι:** κατηγορούμ. • **παρὰ τῶν θεῶν:** εμπρόθ. προσδ. προέλευσης στο *αἱ τιμωρίαὶ* • **τῶν ἀδικημάτων:** γεν. αντικειμενική στο *αἱ τιμωρίαὶ* • **τῶν μεγάλων:** επιθετικός προσδ.

7

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία;

Ο Ηρόδοτος, υιοθετώντας την άποψη των Αιγύπτιων ιερέων, υποστηρίζει ότι η Ελένη δε συζούσε στην Τροία με τον Αλέξανδρο, αλλά βρισκόταν στην Αίγυπτο. Την άποψή του αυτή τεκμηριώνει με τα ακόλουθα επιχειρήματα:

- α. ο Αλέξανδρος δεν είχε το δικαίωμα να πάρει αποφάσεις σε βάρος του λαού του·
- β. ούτε ο Πρίαμος ούτε οι άλλοι Τρώες ήταν τόσο τρελοί (*φρενοβλαβείς*) ώστε να θέλουν να βάλουν σε κίνδυνο τους πάντες και τα πάντα μόνο και μόνο για να συζεί ο Αλέξανδρος με την Ελένη·
- γ. ο Πρίαμος, ακόμα κι αν συζούσε ο ίδιος μ' αυτήν, βλέποντας πολλούς Τρώες και κυρίως τους γιους του να χάνονται στις συγκρούσεις με τους Έλληνες εξαιτίας της, θα επιδίωκε την απαλλαγή τόσο του ίδιου του εαυτού του όσο και των υπηκόων του από τις συμφορές.

Σχολιάζοντας την επιχειρηματολογία αυτή, θα λέγαμε ότι ο ιστορικός εξηγεί τη μυθολογική-ποιητική παράδοση με τη λογική.

2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;

Οι Έλληνες απαιτήσαν από τους Τρώες την επιστροφή της Ελένης, την οποία είχε απαγάγει ο Αλέξανδρος (Πάρης). Οι Τρώες όμως δεν είχαν την Ελένη για να τους την επιστρέψουν, επειδή αυτή βρισκόταν στην Αίγυπτο. Μολονότι οι Τρώες έλεγαν την αλήθεια, οι Έλληνες δεν τους πίστευαν. Κι αυτό γιατί στην υπόθεση είχε παρέμβει ενεργά το *θεϊον*, το οποίο συνεργούσε στην καταστροφή τους.

3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το *θεϊον* στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;

Οι Τρώες δε γίνονται πιστευτοί από τους Έλληνες όταν τους λένε ότι δεν έχουν την Ελένη. Κι αυτό όχι επειδή ψεύδονται, αλλά γιατί έχει παρέμβει ενεργά το *θεϊον*. Κίνητρο αυτής της παρέμβασής του είναι η αποκατάσταση της τάξης, η οποία διασαλεύτηκε με την αγνωμοσύνη του Πάρη προς τον Μενέλαο που τον φιλοξενούσε. Η τάξη θα αποκατασταθεί με την ολοσχερή καταστροφή της Τροίας. Έτσι το *θεϊον* θα επιτύχει αυτό που επιδιώκει, να καταστήσει δηλαδή σαφές στους ανθρώπους ότι τα σοβαρά αμαρτήματα επισύρουν ολέθριες συνέπειες στους δράστες τους και ότι το έγκλημα δε μένει ατιμώρητο.

4. Να αναζητήσετε στην *Οδύσσεια* περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του *θεϊου*;

Οι θεοί στον Όμηρο συμπεριφέρονται σχεδόν σαν απλοί θνητοί. Η θετική ή η αρνητική στάση τους απέναντι στους θνητούς εξαρτάται από τις συμπάθειες ή τις αντιπάθειές τους. Έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στον Όμηρο δεν απαντά ένα πάγιο σχήμα ερμηνείας και πρόβλεψης της συμπεριφοράς των θεών απέναντι σε συγκεκριμένους θνητούς. Τη θέση αυτή έρχεται να επιβεβαιώσει η διαμετρικά αντίθετη συμπεριφορά της Αθηνάς απέναντι στον Οδυσσέα και στον Έκτορα (φιλική απέναντι στον πρώτο και εχθρική απέναντι στον δεύτερο).

Αντίθετα με ό,τι παρατηρείται στον Όμηρο, στον Ηρόδοτο το *θείον* παρεμβαίνει κάθε φορά που ξεπερνιούνται τα όρια και παρατηρείται υπέρβαση του μέτρου. Κι αυτό με σκοπό την τιμωρία του δράστη και την αποκατάσταση της τάξης.

5. Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Ο Θεός, σύμφωνα με την Καινή Διαθήκη, είναι φιλεύσπλαχνος· αντιμετωπίζει με αγάπη όλους τους ανθρώπους· συγχωρεί όσους αμαρτάνουν και μετανοούν.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Επανάληψη ύλης Ετυμολογίας Β΄ Γυμνασίου

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να σχηματίσετε ουσιαστικά ή επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα παρακάτω συνθετικά μέρη:

σὺν + ἔχω	→	(ουσ.) <i>συνοχή</i>
ὑπὲρ + μέγεθος	→	(επίθ.) <i>ὑπερμεγέθης</i>
λόγος + ἄγω	→	(ουσ.) <i>λογαγός</i>
ναῦς + ἄρχω	→	(ουσ.) <i>ναύαρχος</i>
ἐπὶ + οὐρανός	→	(επίθ.) <i>ἐπουράνιος</i>
βαρὺς + θυμός	→	(επίθ.) <i>βαρύθυμος</i>
ἴσος + βάρος	→	(επίθ.) <i>ἰσοβαρής</i>
ἄξιος + θανμάζω	→	(επίθ.) <i>ἄξιοθαύμαστος</i>
διὰ + γράφω	→	(ουσ.) <i>διαγραφή</i>

2. Να δοθούν παράγωγα της α.ε. από τις παρακάτω σύνθετες λέξεις. Να εξετάσετε επιπλέον ποια από αυτά χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία:

ρήματα	ουσιαστικά	ρηματικά επίθετα σε -τος ή -τέος
άτυχής → άτυχέω, -ῶ	εύγενής → εύγένεια	διαβαίνω → διαβατός, διαβατέος
εύεργέτης → εύεργετέω, -ῶ	άμελής → άμέλεια	προτιμῶ → προτιμητέος
οικόδομος → οικόδομέω, -ῶ	άντιγράφω → άντιγραφή	άποδέχομαι → άποδεκτός, άποδεκτέον
άσθενης → άσθενέω, -ῶ	άτακτος → άταξία	έκλέγω → έκλεκτός, έκλεκτέος

Από τις παράγωγες λέξεις δε χρησιμοποιούνται καθόλου στη ν.ε. οι: διαβατέος, άποδεκτέον και έκλεκτέος.

Οι υπόλοιπες χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία.

3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει το α΄ συνθετικό τους (λέξη κλιτή: ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα / λέξη άκλιτη: επίρρημα, πρόθεση, μόριο) και στη συνέχεια να γράψετε τα συνθετικά τους μέρη: ή άποβολή, ή συγγραφή, ό συναγερομός, ό εύγενής, ό έπθαιτικός, ό φιλαλήθης, ό λιθοβόλος, ό δύσβατος, ή εύπρεπής, ή διακοπή.

- α΄ συνθετικό: λέξη κλιτή
φιλαλήθης: φίλος (επίθ.) + αλήθεια
λιθοβόλος: λίθος (ουσ.) + βάλλω
- α΄ συνθετικό: λέξη άκλιτη
άποβολή: από (πρόθ.) + βολή (< βάλλω)
συγγραφή: σύν (πρόθ.) + γραφή (< γράφω)
συναγερομός: σύν (πρόθ.) + αγείρω (= συγκεντρώνω)
εύγενής: εύ (επίρρ.) + γένος
έπθαιτικός: έπ (πρόθ.) + θαιτικός (< τίθημι)
δύσβατος: δυσ- (μόριο) + βατός (< βαίνω)
εύπρεπής: εύ (επίρρ.) + πρέπω
διακοπή: δια (πρόθ.) + κοπή (< κόπτω)

4. Να αναλυθούν οι σύνθετες λέξεις στα συνθετικά μέρη τους:

χειροποίητος → χείρ + ποιέω, ποιῶ	μισάνθρωπος → μισέω, -ῶ + άνθρωπος
λιθοτόμος → λίθος + τέμνω	κακοδαίμων → κακός + δαίμων
πολύκαρπος → πολὺς + καρπός	δίδραχμον → δύο + δραχμή
άκροπολις → άκροα + πόλις	δημοκρατία → δήμος + κράτος

5. Ποια η μεταφορική σημασία των λέξεων: λιμήν, λάμπω, όδος, λευκός, ύφαινω, φάος-φώς στη ν.ε.;

λέξη	μεταφορική σημασία στη ν.ε.
λιμήν	καταφύγιο
λάμπω	είμαι επιφανής, διακρίνομαι, είμαι πολύ καθαρός
όδος	το μέσο, η μέθοδος, ο τρόπος
λευκός	ευτυχής, χαρούμενος, αθώος, καθαρός, (για ήχο) ευκρινής
ύφαινω	κατασκευάζω, μηχανορραφώ
φάος-φώς	γνώση, διαφώτιση, σοφία

Γ' ΜΕΡΟΣ

Επανάληψη ύλης Γραμματικής – Σύνταξης Β' Γυμνασίου

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να κλίνετε τη φράση τῶν παρόντων κακῶν και στους δύο αριθμούς.

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ονομ.	τὸ	παρὸν	κακὸν	τὰ	παρόντα	κακά
γεν.	τοῦ	παρόντος	κακοῦ	τῶν	παρόντων	κακῶν
δοτ.	τῷ	παρόντι	κακῷ	τοῖς	παροῦσι	κακοῖς
αιτ.	τὸ	παρὸν	κακὸν	τὰ	παρόντα	κακά
κλητ.	(ὦ)	παρὸν	κακὸν	(ὦ)	παρόντα	κακά

2. Να βρείτε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου και να γράψετε την ονομαστική ενικού των τριών γενών τους.

- **έκοντος:** ὁ ἐκῶν, ἡ ἐκοῦσα, τὸ ἐκὸν
- **ἄκοντος:** ὁ ἄκων, ἡ ἄκουσα, τὸ ἄκον
- **φρενοβλαβής:** ὁ φρενοβλαβής, ἡ φρενοβλαβής, τὸ φρενοβλαβές
- **καταφανές:** ὁ καταφανής, ἡ καταφανής, τὸ καταφανές

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους των ρημάτων στα πρόσωπα της ευκτικής των χρόνων που ζητούνται:

ρήμα	πρόσωπο	ενεστώτας	αόριστος	παρακείμενος
κινδυνεύω	γ' εν.	κινδυνεύοι	κινδυνεύσαι/ κινδυνεύσειεν	κεκινδυνευκώς, -υία, -ός εἶη
λύω	γ' πληθ.	λύοιεν	λύσαιεν/λύσειαν	λελυκότες, -υίαι, -ότα εἶησαν/εἶεν
γράφω	β' εν.	γράφοις	γράψαις/γράψειας	γεγραφώς, -υία, -ός εἶης
νομίζω	α' πληθ.	νομίζοιμεν	νομίσαιμεν	νενομικότες, -υίαι, -ότα εἶημεν/εἶμεν

4. Να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών:

	γεν. εν.	δοτ. εν.	γεν. πληθ.	δοτ. πληθ.
ὁ γραφεύς	τοῦ γραφέως	τῷ γραφεῖ	τῶν γραφέων	τοῖς γραφεύσι(ν)
ἡ δρᾶσις	τῆς δράσεως	τῇ δράσει	τῶν δράσεων	ταῖς δράσεσι(ν)
τὸ πρᾶγμα	τοῦ πράγματος	τῷ πράγματι	τῶν πραγμάτων	τοῖς πράγμασι(ν)
ὁ πατήρ	τοῦ πατρὸς	τῷ πατρί	τῶν πατέρων	τοῖς πατράσι(ν)
ὁ ρήτωρ	τοῦ ρήτορος	τῷ ρήτορι	τῶν ρητόρων	τοῖς ρήτορι(ν)
ὁ σωτήρ	τοῦ σωτήρος	τῷ σωτήρι	τῶν σωτήρων	τοῖς σωτήρι(ν)
ἡ χελιδὼν	τῆς χελιδόνος	τῇ χελιδόνι	τῶν χελιδόνων	ταῖς χελιδόσι(ν)
ὁ Ἕλλην	τοῦ Ἑλληνος	τῷ Ἑλληνι	τῶν Ἑλλήνων	τοῖς Ἑλλησι(ν)
οἱ Τρῶες	τοῦ Τρωὸς	τῷ Τρωί	τῶν Τρώων	τοῖς Τρωσί(ν)

5. Να μεταφέρετε τα ρήματα στους τύπους που ζητούνται:

βλάπω	α' πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.	<i>ἐβλάψαμεν</i>
παρέχω	γ' εν. υποτ. ενεστ. ε.φ.	<i>παρέχη</i>
πράττω	β' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	<i>πράττοις</i>
ἀκούω	β' πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	<i>ἀκούεσθε</i>
κομίζω	γ' πληθ. οριστ. παρακ. μ.φ.	<i>κεκομισμένοι, -αι, -α εἰσὶ(ν)</i>

6. Να βρείτε τα απαρέμφата των παρακάτω φράσεων και να τα αναγνωρίσετε συντακτικά:

α. Δοκεῖ μοι διαφέρειν ἀνήρ τῶν ἄλλων ζώων.

β. Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

γ. Ὀμηρος εἶπε ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.

δ. Συμβουλεύω ὑμῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι (= να απομακρύνετε).

- α. **διαφέρειν:** ειδικό απρμφ., αντικ. του προσωπικού ρήμ. *δοκεῖ* υποκ. του απρμφ.: *άνηρ* (ταυτοπροσωπία).
- β. **εἶναι:** ειδικό απρμφ., υποκ. του απρόσωπου ρήμ. *ὁμολογείται* υποκ. του απρμφ.: *τὴν πόλιν* (με την πτώση του έχει συμφωνήσει και το επίθ. *ἀρχαιοτάτην*, επειδή είναι κατηγορούμενό του).
- γ. **εἶναι:** ειδικό απρμφ., αντικ. του ρήμ. *ἔφη* υποκ. του απρμφ.: *τὸν στρατηγὸν* (ετεροπροσωπία).
- δ. **ποιεῖσθαι:** τελικό απρμφ., αντικ. του ρήμ. *συμβουλεύω* υποκ. του απρμφ.: *ενν. ὑμᾶς*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Μου φαίνεται ότι/νομίζω ότι/κατά τη γνώμη μου ο άνθρωπος διαφέρει από τους άλλους ζώντες οργανισμούς.
- β. Γίνεται δεκτό ότι η πόλη μας είναι πολύ παλιά.
- γ. Ο Όμηρος ἔλεγε/εἶπε ότι ο γενναῖος στρατηγός είναι ηγεμόνας λαών.
- δ. Σας συμβουλεύω να απομακρύνετε αυτόν τον άντρα.]

7. Να εντοπίσετε τις μετοχές των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε συντακτικά:

- α. *Σωκράτης φανερός ἦν θεραπέων τούς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.*
- β. *Οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπρᾶξαι ἄν* (= ότι θα μπορούσε να καταφέρει) *τι τῇ πόλει ἀγαθόν.*
- γ. *Δίκαια λέγοντες πολλοὶ ἄδικοι ποιοῦσιν.*
- δ. *Τῇ ἐπιούσῃ νυκτί* (= την επόμενη νύχτα) *ἔφθασαν παρελθόντες* (= πρόλαβαν να ξεπεράσουν) *τὴν τῶν Ἀθηναίων οἰκοδομίαν.*
- ε. *Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς Νάξον καὶ Κατάνην διαχειμάσοντες* (= για να ξεχειμωνιάσουν).
- α. **θεραπέων:** κατηγορηματική μτχ. από το *φανερός ἦν*.
- β. **παρόντος:** αιτιολογική μετοχή σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της αιτίας στο *ἐνόμισε καταπρᾶξαι ἄν*· απόλυτη, επειδή το υποκείμενό της (*ἀντιπάλου*) δεν έχει άλλη συντακτική θέση στην πρόταση.
- γ. **λέγοντες:** εναντιωματική μτχ. σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της εναντίωσης στο *ἄδικοι ποιοῦσιν*· συνημμένη, επειδή το υποκείμενό της (*πολλοὶ*) είναι και υποκείμενο του ρήματος της πρότασης.
- δ. **ἐπιούση:** επιθετική μτχ. σε θέση επιθετικού προσδιορισμού στο υποκείμενό της (*τῇ νυκτί*).
- δ. **παρελθόντες:** κατηγορηματική μτχ. από το ρήμα *ἔφθασαν* (*φθάνω* + *κατηγορηματ. μτχ.* = προφταίνω να, προλαβαίνω να).
- ε. **διαχειμάσοντες:** τελική μτχ. σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του σκοπού στο κίνησης σημαντικό ρήμα *ἀπέπλευσαν*· συνημμένη, επειδή το υποκείμενό της (*Ἀθηναῖοι*) είναι και υποκείμενο του ρήματος της πρότασης.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Ήταν φανερό ότι ο Σωκράτης λάτρευε τους θεούς περισσότερο από τους άλλους ανθρώπους.
- β. Επειδή δεν παρουσιαζόταν κανείς αντίπαλος, νόμισε ότι θα μπορούσε να καταφέρει κάτι ωφέλιμο για την πόλη του.
- γ. Πολλοί, μολονότι μιλούν δίκαια, πράττουν άδικα.
- δ. Την επόμενη νύχτα πρόλαβαν να ξεπεράσουν το οικοδόμημα/το τείχος των Αθηναίων.
- ε. Οι Αθηναίοι απέπλευσαν στη Νάξο και στην Κατάνη για να ξεχειμωνιάσουν (εκεί).]

8. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους τρόπους σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική) όρων ή προτάσεων:

α. *Χρήμασιν οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως ἐχρήτητο.*

β. *Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπνυθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων.*

γ. *Φημί δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι (= να θανατωθούν), ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σφῆξεσθαι, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηκα (= δεν ἔχω διαπράξει καμία αδικία).*

δ. *Οὐδεὶς ἂν ὄνειδίσαιε (= δε θα κοροΐδευε) τυφλῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλέησαι (= θα τον λυπόταν).*

α. **Παρατακτική συμπλεκτική** σύνδεση όρων: τα *οὐ μόνον – ἀλλὰ καὶ* συνδέουν τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του τρόπου *δικαίως* και *ἐλευθερίως*. Πιο συγκεκριμένα, ἔχουμε περίπτωση επιδοτικής συμπλοκής με καταφατικά και τα δύο μέλη.

β. **Υποτακτική σύνδεση:** η δευτ. ειδική πρότ. *ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων* συνδέεται με την κύρια πρότ. *Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπνυθάνοντο* με τον υποτακτικό σύνδ. *ὅτι*.

γ. **Παρατακτική αντιθετική** σύνδεση όρων με τα *μὲν – δέ:* *ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι – ἐμὲ δὲ σφῆξεσθαι*.

Υποτακτική σύνδεση: οι δευτ. αιτιολογικές προτ. *ὅτι ἠσέβησαν – ὅτι μηδὲν ἡμάρτηκα* συνδέονται με την κύρια πρότ. με τον υποτακτικό σύνδ. *ὅτι*.

δ. **Παρατακτική αντιθετική** σύνδεση κύριων προτάσεων με τα *οὐδεὶς – ἀλλά:* *Οὐδεὶς ἂν ὄνειδίσαιε τυφλῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλέησαι*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. (Ο Αγησίλαος) χρησιμοποιούσε τα χρήματα όχι μόνο δίκαια αλλά και γενναιόδωρα.
- β. Οι Αθηναίοι πληροφορούνταν ότι τα πλοία των Πελοποννησίων βρίσκονται ήδη στην Κέρκυρα.
- γ. Λέω ότι εκείνοι πρέπει να θανατωθούν, επειδή ἔδειξαν ασέβεια, ενώ εγώ να σωθώ, επειδή δεν ἔχω διαπράξει καμία αδικία.
- δ. Κανείς δε θα κοροΐδευε έναν τυφλό, αλλά μᾶλλον θα τον λυπόταν.]

9. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους ομοϊπώτους και ετερόπώτους ονοματικούς προσδιορισμούς:

α. *Τούτῳ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν* (= στρέφουν την προσοχή τους).

- β.** Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανὸς (= αρκετός) λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.
- γ.** Τύραννος ἐναντίος ἐλευθερία καὶ νόμῳ ἐστίν.
- δ.** Οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ (= με τον πιο επώδυνο) ἀπόλετο, λιμῶ.
- ε.** Ἀρίστανδρος, ἀνήρ Τελμισσεύς, μάντις, θαρρεῖν (= να έχει θάρρος) ἐκέλευσεν Ἀλέξανδρον.
- στ.** Ἐξέτασιν καὶ δοκιμασίαν ποιεῖται τοῦ Φεραίων ἵπποκῶ.
- ζ.** Πολλῶν χρημάτων κρείττων (= ανώτερος) ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος.
- η.** Ἠδίστη τῇ γλώττῃ ἀπεκρίνατο (= απάντησε με πολύ γλυκά λόγια).
- α.** τῶν νεωτέρων: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., γεν. διαιρετική στο πολλοί.
- β.** πᾶσιν: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., κατηγορηματικός προσδιορ. στο ἀνθρώποις.
ὁ πᾶς: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο χρόνος.
ἴσον: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο λόγον.
τοῖς τούτων: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο ἔργοις.
τοῖς ἔργοις: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., δοτική αντικειμενική στο ἴσον.
- γ.** ἐλευθερία – νόμῳ: ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορ., δοτικές αντικειμενικές στο ἐναντίος.
- δ.** ὁ ποιήσας: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετική μτχ. ως επιθετικός προσδιορ. στο οὗτος.
τῷ ἀλγίστῳ: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο θανάτῳ.
λιμῶ: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επεξήγηση στο θανάτῳ.
- ε.** ἀνήρ: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., παράθεση στο Ἀρίστανδρος.
Τελμισσεύς: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο ἀνήρ.
μάντις: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., παράθεση στο Ἀρίστανδρος.
- στ.** τοῦ ἵπποκῶ: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., γεν. αντικειμενική στα ἐξέτασιν – δοκιμασίαν.
τοῦ Φεραίων: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο ἵπποκῶ.
- ζ.** πολλῶν: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο χρημάτων.
χρημάτων: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορ., γεν. συγκριτική στο κρείττων.
ὁ παρὰ τοῦ πλήθους: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., επιθετικός προσδιορ. στο ἔπαινος.
- η.** ἠδίστη: ομοίπτωτος ονοματικός προσδιορ., κατηγορηματικός προσδιορ. στο τῇ γλώττῃ.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Πολλοί από τους νεότερους στρέφουν την προσοχή τους σ' αυτόν.
- β. Όλος ο χρόνος δεν είναι αρκετός σε όλους τους ανθρώπους να ετοιμάσουν λόγο ισάξιο με τα έργα αυτών.
- γ. Ο τύραννος είναι αντίθετος στην ελευθερία και στον νόμο.
- δ. Αυτός λοιπόν που έκανε αυτά πέθανε με τον πιο επώδυνο θάνατο, δηλαδή από πείνα.
- ε. Ο Αρίστανδρος, άντρας από την Τελμισσό, (ο) μάντης, προέτρεψε τον Αλέξανδρο να έχει θάρρος.
- στ. Επιθεωρεί και εξετάζει το ιππικό των Φεραίων.
- ζ. Ο έπαινος του λαού είναι ανώτερος από πολλά χρήματα.
- η. Απάντησε με πολύ γλυκά λόγια.]

10. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- α. *Ἐκεῖνοι διὰ τοῦς ἐν Πειραιεὶ κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ζηλοῦνται.*
- β. *Ἐχώρουν (= βιάδιζαν) ἐκ τῶν οἰκιῶν πρὸς αὐτούς.*
- γ. *Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τῷ λιμῷ ἀπέθανον.*
- δ. *Ταχέως τὸν ποταμὸν διέβαινον.*
- ε. *Τοῦ αὐτοῦ θέρους οὐ πολλῶ ὕστερον ἀφίκοντο εἰς τὴν χώραν.*
- στ. *Μόνοι αἱ Ἀμαζόνες ὠπλισμένοι ἦσαν σιδήρῳ.*
- η. *Νομίζω πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὐξεσθαι.*

- α. **διὰ τοὺς κινδύνους:** εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ψυχικού πάθους σημαντικό ρήμα *ζηλοῦνται*.
ἐν Πειραιεὶ: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (στάση σε τόπο).
ὑπὸ ἀνθρώπων: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο ρήμα *ζηλοῦνται*.
- β. **ἐκ τῶν οἰκιῶν:** εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (κίνηση από τόπο) στο ρήμα *ἐχώρουν*.
πρὸς αὐτούς: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός στο ρήμα *ἐχώρουν* (δηλώνει την κατεύθυνση σε πρόσωπο).
- γ. **τῷ λιμῷ:** δοτική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της αιτίας στο ρήμα *ἀπέθανον*.
- δ. **ταχέως:** επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα *διέβαινον*.
- ε. **τοῦ θέρους:** γενική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του χρόνου στο ρήμα *ἀφίκοντο*.
πολλῶ: δοτική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του ποσού (δοτική μέτρου ή διαφοράς) στο επίρρημα *ὕστερον*.
ὕστερον: επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα *ἀφίκοντο*.
εἰς τὴν χώραν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (τέρμα κίνησης) στο ρήμα *ἀφίκοντο*.
- στ. **σιδήρῳ:** δοτική σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του οργάνου στο ὠπλισμένοι ἦσαν.

- η. μαθήσει – μελέτη:** δοτικές σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του μέσου στο *αὔξεσθαι*.
πρὸς ἀνδρείαν: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο *αὔξεσθαι*.

[**Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική**

- α.** Εκείνοι μακαρίζονται από όλους τους ανθρώπους/εκείνους τους μακαρίζουν όλοι οι άνθρωποι για τους αγώνες τους στον Πειραιά.
β. Βάδιζαν από τα σπίτια προς αυτούς.
γ. Πολλοί Αθηναίοι πέθαναν από πείνα.
δ. Γρήγορα περνούσαν το ποτάμι.
ε. Το ίδιο θέρος λίγο (όχι πολύ) αργότερα έφτασαν στη χώρα.
στ. Μόνο οι Αμαζόνες ήταν οπλισμένες με σιδερένια όπλα.
η. Νομίζω ότι κάθε άνθρωπος με τη μάθηση και την άσκηση προκόβει στην ανδρεία.]

Δ΄ ΜΕΡΟΣ

Το παράθεμα από τον Μένανδρο

❖ **Ερμηνευτικά σχόλια και στοιχεία**

- ❖ Ο άνθρωπος που δε γνωρίζει γράμματα αδυνατεί να αντιληφθεί την ουσία των πραγμάτων, να κατανοήσει την πραγματικότητα, να διακρίνει το σωστό από το λάθος, να αντικρίσει την πραγματικότητα κατάματα. Ζει σ' έναν κόσμο εικονικό, γεμάτο ψευδαισθήσεις κι οφθαλμαπάτες, σ' έναν κόσμο εντυπώσεων και όχι ουσίας. Για να μπορέσει να απαλλαγεί από αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση και να συνειδητοποιήσει πού ακριβώς βρίσκεται και τι επιβάλλεται να πράττει στη ζωή του προκειμένου να αρχίσει να ζει πραγματικά και να δίνει νόημα στη ζωή του, οφείλει να ενδιαφερθεί για τη μόρφωσή του και για την ποιότητα της παιδείας του, για «τα μάτια του πνεύματος και της ψυχής του»· διαφορετικά θα ζει διαρκώς βυθισμένος στο σκοτάδι της άγνοιας και της αμάθειας, θα νομίζει ότι βλέπει τα πάντα, ενώ στην πραγματικότητα δε θα βλέπει τίποτε το αξιόλογο, και θα επιβεβαιώνει καθημερινά με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τη διαχρονικού κύρους άποψη του Μενάνδρου.

Ε΄ ΜΕΡΟΣ

Επεξεργασία παράλληλων κειμένων

❖ Β΄ παράλληλο κείμενο

1

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Έκανε όσα έκανε [η Ελένη] είτε σύμφωνα με τους σκοπούς της Τύχης, τα σχέδια των θεών και τις αποφάσεις του πεπρωμένου είτε επειδή αρπάχτηκε με τη βία είτε επειδή πείστηκε με λόγια είτε επειδή κυριεύτηκε από έρωτα. Αν λοιπόν είναι το πρώτο, αξίζει την ευθύνη να την έχει μόνο ο υπαίτιος· γιατί είναι αδύνατον να εμποδίσει κανείς τη θεϊκή θέληση με την ανθρώπινη προνοητικότητα. [...] Αν λοιπόν πρέπει να αποδώσουμε την ευθύνη στην Τύχη και στον θεό, την Ελένη πρέπει οπωσδήποτε να την απαλλάξουμε από την κακή φήμη.

2

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Ποιες εκδοχές σχετικά με τον μύθο της Ελένης προσφέρουν τα παραπάνω αποσπάσματα;

- Ο Γ. Σεφέρης στο ποίημά του «Ελένη» επεξεργάζεται σχετικά με τον μύθο της Ελένης την εκδοχή ότι η πανέμορφη γυναίκα του Μενέλαου βρισκόταν στην Αίγυπτο και όχι στην Τροία, πως στην πόλη του Πριάμου ήταν μόνο το είδωλό της, ότι με το είδωλο αυτό πλάγιαζε ο Πάρις, πως γι' αυτό το είδωλο οι Έλληνες σφάζονταν δέκα ολόκληρα χρόνια και ότι όλα αυτά ήταν μια απάτη των θεών.
- Στο απόσπασμα από το έργο του Γοργία *Έλένης έγκώμιον* η φυγή της Ελένης με τον Πάρι δεν οφείλεται στην προσωπική της βούληση, αλλά ή στους θεούς και στην τύχη ή στην αρπαγή της με τη βία ή στο ότι πείστηκε με λόγια ή, τέλος, στο ότι υπέκυψε στα βέλη του έρωτα· συνεπώς οφείλεται σε παράγοντες ανώτερους από την ανθρώπινη βούληση, γεγονός που την απαλλάσσει από κάθε ευθύνη για την πράξη της.

2. Ποια κοινά στοιχεία συνδέουν τα παραπάνω αποσπάσματα με το κείμενο της Ενότητας;

Παρατηρώντας κανείς προσεκτικά τα παράλληλα κείμενα και το κείμενο της Ενότητας, μπορεί να διακρίνει την ύπαρξη κοινών στοιχείων μεταξύ τους:

- Και τα τρία κείμενα πραγματεύονται τον μύθο της ωραίας Ελένης.
- Τόσο στο κείμενο του Σεφέρη (πρώτο παράλληλο) όσο και σε αυτό του Ηροδότου (κείμενο Ενότητας), δεν υιοθετείται η ομηρική εκδοχή ότι η γυναίκα

του Μενέλαου βρισκόταν στην Τροία. Και στα δύο κείμενα υποστηρίζεται ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην πόλη του Πριάμου.

- Και στα τρία κείμενα γίνεται αναφορά στον σημαντικό ρόλο των θεών στην υπόθεση με την Ελένη.

3. Γνωρίζετε άλλα έργα βασισμένα στον μύθο της ωραίας Ελένης;

Μέχρι τώρα έχουμε δει πως ο μύθος της ωραίας Ελένης έχει εμπνεύσει τον Ηρόδοτο, τον Γ. Σεφέρη, τον Γοργία τον Λεοντίνο, τον Όμηρο. Από όσα ακολουθούν όμως, φαίνεται πως ο μύθος αυτός είχε τόσο μεγάλη απήχηση, που εμπύσησε δημιουργική πνοή όχι μόνο στους λογοτέχνες αλλά και στους ανθρώπους της τέχνης όλων των εποχών. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι με τον μύθο αυτόν ασχολήθηκαν και οι τρεις μεγάλοι τραγικοί ποιητές της αρχαιότητας (Ευριπίδης, Αισχύλος, Σοφοκλής), ο ποιητής Στησίχορος με το ποίημα *Παλινοδία*, ο ρήτορας Ισοκράτης με τον επιδεικτικό λόγο *Έλενη*, ο Θεόκριτος με το ποίημα *Έλενης έπιθαλάμιος*, οι Λατίνιοι ποιητές Βεργίλιος και Οβίδιος, ο Γιάννης Ρίτσος με τη δική του «Ελένη» κ.ά.

Όσον αφορά τους ανθρώπους της τέχνης, οι καλλιτέχνες όλων των εποχών εμπνεύστηκαν από το σύμβολο της γυναικείας ομορφιάς και απαθανάτισαν στιγμές της ζωής της, όπως η απαγωγή της από τον Θησέα και κυρίως από τον Πάρι, η συνάντησή της με τον Μενέλαο μετά την άλωση της Τροίας και η επιστροφή της στη Σπάρτη (απεικονίσεις σε σαρκοφάγους, αγγεία, τοιχογραφίες, χάλκινα ελάσματα, νομίσματα, ζωγραφικοί πίνακες κ.ά.).

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο συγγραφέας

Ο **Λυσίας** έζησε την περίοδο 445-380 π.Χ. Διδάχτηκε τη ρητορική από τον Τεισία στους Θουρίους της Κάτω Ιταλίας. Ασκούσε το επάγγελμα του λογογράφου. Συνέγραφε επ' αμοιβή δικανικούς κυρίως λόγους για λογαριασμό των πελατών του, τους οποίους οι ίδιοι εκφωνούσαν στα δικαστήρια. Ως λογογράφος έχαιρε μεγάλης εκτίμησης. Χαρακτηρίζεται ως ο διαπρεπέστερος λογογράφος της αρχαιότητας.

Το έργο του

Οι λόγοι που έγραψε ή φέρεται να έγραψε ο Λυσίας ανέρχονται σε μερικές εκατοντάδες (425). Σήμερα μας είναι γνωστοί 172 τίτλοι. Το έργο του έχει σημαντική ιστορική αξία. Περιέχει σπουδαίες μαρτυρίες για την πολιτική, την κοινωνική και την οικονομική ζωή των Αθηνών του 5ου και του 4ου αι. π.Χ.

Το κείμενο της Ενότητας

Ο **Ἐπιτάφιος** ανήκει στους επιδεικτικούς λόγους του Λυσία. Γράφτηκε για να εκφωνηθεί στον Κεραμεικό προς τιμήν εκείνων που έπεσαν στο Λέχαιο της Κορινθίας (Κορινθιακός πόλεμος) το 387 π.Χ. Τον λόγο εκφώνησε ο Αρχίνος, που είχε επιλεγεί από τους Αθηναίους γι' αυτόν τον σκοπό. Το κείμενο της Ενότητας είναι μέρος του επιλόγου του λόγου. Σ' αυτό ο ρήτορας, προσπαθώντας να παρηγορήσει τους συγγενείς των νεοκείνων νεκρών, επιχειρεί μια φιλοσοφική θεώρηση του θανάτου.

2

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ὅστε προσήκει
ἡγείσθαι εὐδαιμονεστάτους τούτους,

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Επομένως ταιριάζει
να θεωρούμε πολύ ευτυχισμένους αυ-
τούς,

οΐτινες
κινδυνεύσαντες ὑπὲρ μεγίστων καὶ
καλλίστων
οὕτω ἐτελεύτησαν τὸν βίον,
οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ

οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θά-
νατον,
ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον.

Καὶ γάρ τοι
ἀγήρατοι μὲν [εἰσιν] αἱ μνήμαι αὐτῶν,
ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων
αἱ τιμαί·
οἱ πενθοῦνται μὲν διὰ τὴν φύσιν

ὡς θνητοί,
ὑμνοῦνται δὲ διὰ τὴν ἀρετὴν ὡς ἀθά-
νατοι.
Καὶ γάρ τοι θάπτονται δημοσίᾳ,

καὶ τίθενται ἐπ' αὐτοῖς ἀγῶνες ῥώμης
καὶ σοφίας καὶ πλούτου,

ὡς ὄντας
τοὺς τετελευτηκότας ἐν τῷ πολέμῳ
καὶ τοὺς ἀθανάτους
ἄξιους τιμᾶσθαι ταῖς αὐταῖς τιμαῖς.
Ἐγὼ μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ μακαρίζω τοῦ
θανάτου
καὶ ζηλῶ,
καὶ οἶμαι
μόνοις τούτοις ἀνθρώπων κρείττον
εἶναι γενέσθαι,

γιατί (αυτοί)¹,
αφού κινδύνεψαν για τα πιο μεγάλα και
πιο ωραία ιδανικά
έτσι τέλειωσαν τη ζωή,
χωρίς δηλαδή² να εμπιστευτούν τους
εαυτούς τους στην τύχη
και χωρίς να περιμένουν τον φυσικό
θάνατο,
ἀλλά επιλέγοντας³ τον πιο ωραίο (θά-
νατο).

Και γι' αυτό βέβαια
αγέραστες είναι οι αναμνήσεις αυτών
και αξιοζήλευτες από όλους τους αν-
θρώπους οι τιμές τους·
αυτοί βέβαια πενθοῦνται⁴ λόγω της φύ-
σης τους
ὡς θνητοί που είναι,
υμνοῦνται ὅμως λόγω της γενναιότη-
τάς τους σαν ἀθάνατοι.

Και γι' αυτό βέβαια θάβονται με δημό-
σια φροντίδα
και καθιερώνονται προς τιμὴν τους
αγῶνες δύναμης, σοφίας και πλού-
του,

με την ιδέα ότι είναι
αυτοί που έχουν σκοτωθεῖ στον πόλεμο
και οι ἀθάνατοι
ἄξιοι να τιμῶνται με τις ίδιες τιμές⁵.
Εγὼ λοιπόν αὐτοὺς και τους καλοτυ-
χίζω για τον θάνατό τους
και τους ζηλεύω,
και νομίζω ότι
μόνο αυτοί από τους ἀνθρώπους ἄξιζαν
περισσότερο να ζήσουν,

1. Ἐτσι μεταφράζουμε την αναφορική αντωνυμία όταν εισάγει δευτ. αναφορική-αιτιολογική πρόταση. Αλλιώς: που.
2. Οι *μηχ. επιτρέψαντες, ἀναμείναντες, ἐκλεξάμενοι* επεξηγοῦν το *οὕτω (τὸν βίον ἐτελεύτησαν)*. Είναι τροπικές χωρίς βέβαια να αποκλείεται και η χρονική σημασία.
3. Αλλιώς: αφού διάλεξαν (βλ. σημείωση 2).
4. Αλλιώς: δέχονται το πένθος.
5. Πιο ελεύθερα: με την ιδέα ότι αυτοί που έχουν σκοτωθεῖ στον πόλεμο είναι ἄξιοι να τιμῶνται με τις ίδιες τιμές με τους ἀθανάτους/ [...] να τιμῶνται με τις ίδιες τιμές με τις οποίες τιμῶνται και οι ἀθάνατοι.

οἵτινες,
ἐπειδὴ ἔτυχον θνητῶν σωμάτων,
διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατέλιπον ἀθά-
νατον μνήμην.

γιατί αυτοί¹,
αφού⁶ ἔλαβαν θνητά σώματα,
λόγω τῆς γενναιότητάς τους ἀφήσαν
πίσω μνήμη ἀθάνατη.

3

ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ο ρήτορας, στην προσπάθειά του να παρηγορήσει τους συγγενείς των νεκρῶν, λέει ότι αυτοί (οι συγγενείς) πρέπει να θεωρῶν ευτυχισμένους αυτούς που προτίμησαν (δηλαδή τους προκειμένους νεκρούς) τον όμορφο θάνατο από πίστη στα ωραιότερα και σπουδαιότερα αγαθά παρά τον θάνατο που ἔρχεται μόνος του. Αυτοί οι νεκροί κέρδισαν την αἰώνια μνήμη και αξιοζήλευτες τιμές και, ἐνῶ ἦταν θνητοί, κέρδισαν την αθανασία χάρις στην ἀρετή τους. Αυτός ἐξάλλου είναι ο λόγος που θάβονται με δημόσια δαπάνη και απολαμβάνουν τιμές ισάξιες με αυτές των ἀθανάτων. Κλείνοντας, ο ρήτορας καλοτυχίζει τους νεκρούς για τον τρόπο που πέθαναν και τους ζηλεύει· ἀκόμη θεωρεῖ περισσότερο ἀξιους για ζωὴ ἐκείνους που, ἀν και θνητοί, λόγω τῆς ἀρετῆς τους ἀφήσαν μνημεῖα ἀθάνατα.

4

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

προσῆκει: οριστ. ενεργ. ενεστ. (γ' εν.) του απρόσ. ρήμ. *προσῆκει* (= [+ τελ. απρομφ.] ταιριάζει κάποιος να, αρμόζει να).

εὐδαιμονεστάτους: επίθ. β' κλ. (υπερθ. βαθμού), αρσ. γένους (αιτιατ. πληθ.), *ὁ εὐδαιμονεστάτος, ἡ εὐδαιμονεστάτη, τὸ εὐδαιμονεστάτον* (= πολύ ευτυχισμένος, πολύ καλότυχος). ΘΕΤ.: *ὁ, ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαιμον.* ΣΥΓΚΡ.: *ὁ εὐδαιμονέστερος, ἡ εὐδαιμονεστέρα, τὸ εὐδαιμονέστερον.*

ἡγεῖσθαι: απρομφ. ενεστ. μ.φ. του συνηρ. ρήμ. *ἡγέομαι, -οῦμαι* (= νομίζω, θεωρῶ).

μεγίστων: επίθ. β' κλ. (υπερθ. βαθμού), ουδ. γένους (γεν. πληθ.), *ὁ μέγιστος, ἡ*

μεγίστη, τὸ μέγιστον (= πολύ μεγάλος, ο πιο μεγάλος). ΘΕΤ.: *ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα.* ΣΥΓΚΡ.: *ὁ μείζων, ἡ μείζων, τὸ μείζων.*

καλλίστων: επίθ. β' κλ. (υπερθ. βαθμού), ουδ. γένους (γεν. πληθ.), *ὁ κάλλιστος, ἡ καλλίστη, τὸ κάλλιστον* (= πολύ ωραίος, ο πιο ωραίος). ΘΕΤ.: *ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλόν.* ΣΥΓΚΡ.: *ὁ καλλίων, ἡ καλλίων, τὸ κάλλιον.*

κινδυνεύσαντες: μτχ. ενεργ. αορ. (ονομ. πληθ., αρσ. γένους) του ρήμ. *κινδυνεύω* (= διατρέχω κίνδυνο, αγωνίζομαι).

ἔτελεύτησαν: οριστ. ενεργ. αορ. (γ' πληθ.) του συνηρ. ρήμ. *τελευτάω, -ῶ*

6. Πιο ἐλεύθερα: ἀν και εἶχαν θνητά σώματα.

(= τελειώνω). ♦ **τελευτῶ τὸν βίον** = (για ανθρώπους) πεθαίνω.

ἐπιτρέψαντες: μτχ. ενεργ. αορ. (ονομ. πληθ., αρσ. γένους) του ρήμ. *ἐπιτρέπω* (= εμπιστεύομαι, αναθέτω).

αὐτῶν (και *ἐαυτῶν*): αυτοπαθητική αντων. γ' προσ., αρσ. γένους (γεν. πληθ.).

οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῆ τύχη = χωρίς να εμπιστευτούν τους εαυτούς τους στην τύχη.

ἀναμείναντες: μτχ. ενεργ. αορ. (ονομ. πληθ., αρσ. γένους) του ρήμ. *ἀναμένω* (= αναμένω, προσμένω· υπομένω, υποφέρω).

αὐτόματον: επίθ. β' κλ., αρσ. γένους (αιτιατ. εν.), *ὁ αὐτόματος, ἡ αὐτόματος και ἡ αὐτομάτη, τὸ αὐτόματον* (= αυτός που ενεργεί ή γίνεται αυτόματα, αυθόρμητος). ♦ **ὁ αὐτόματος θάνατος** = ο φυσικός θάνατος.

ἐκλεξάμενοι: μτχ. αορ. μ.φ. (ονομ. πληθ., αρσ. γένους) του ρήμ. *ἐκλέγομαι* (= εκλέγω, επιλέγω, διαλέγω, προτιμώ).

κάλλιστον: επίθ. β' κλ. (υπερθ. βαθμού), αρσ. γένους (αιτιατ. εν.), *ὁ κάλλιστος, ἡ καλλίστη, τὸ κάλλιστον*

καὶ γὰρ τοι = και πραγματικά, και γι' αυτό βέβαια.

ἀγήρατοι: επίθ. β' κλ., θηλ. γένους (ονομ. πληθ.), *ὁ ἀγήρατος, ἡ ἀγήρατος, τὸ ἀγήρατον* (= αγέραστος, αιώνιος).

ζηλωταί: επίθ. β' κλ., θηλ. γένους (ονομ. πληθ.), *ὁ ζηλωτός, ἡ ζηλωτή και ἡ ζηλωτός, τὸ ζηλωτὸν* (= αξιοθαύμαστος, αξιοζήλευτος).

πάντων: αόριστη αντων., αρσ. γένους (γεν. πληθ.), *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* (= καθένας [στον πληθ.] ὅλοι).

οἱ: αναφορική αντων., αρσ. γένους (ονομ. πληθ.), *ὅς, ἡ, ὅ* (= ο οποίος, που).

πενθοῦνται: οριστ. ενεστ. μ.φ. (γ' πληθ.) του συνηρ. ρήμ. *πενθέομαι, -οῦμαι* (= είμαι αντικείμενο πένθους, θρηνούμαι).

ὑμνοῦνται: οριστ. ενεστ. μ.φ. (γ' πληθ.) του συνηρ. ρήμ. *ὑμνέομαι, -οῦμαι* (= υμνούμαι, εξυμνούμαι).

διὰ τὴν ἀρετὴν = εξυμνοῦνται λόγω της ανδρείας, λόγω της γενναιότητας.

θάπτονται: οριστ. ενεστ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *θάπτομαι* (= θάβομαι, ενταφιάζομαι).

δημοσίᾳ: δοτ. ως επίρρ. (= με δημόσια φροντίδα).

ἀγῶνες: ουσ. γ' κλ., αρσ. γένους (ονομ. πληθ.), *ὁ ἀγὼν* (= αγώνας, συναγωνισμός, ἀμιλλα στο θέατρο ή στη μάχη για το βραβείο).

τίθενται: οριστ. ενεστ. μ.φ. (γ' πληθ.) του ρήμ. *τίθεμαι* (= τοποθετούμαι, ρίχνομαι).

ῥώμη, ἤ: ουσ. α' κλ. (= σωματική δύναμη, ευρωστία· ανδρεία, τόλμη, θάρρος).

τοὺς τετελευτηκότας: μτχ. ενεργ. παρκα. (αιτιατ. πληθ. – αρσ.), του συνηρ. ρήμ. *τελευτάω, -ῶ*.

τιμάσθαι: απρμφ. ενεστ. μ.φ. του συνηρ. ρήμ. *τιμάομαι, -ῶμαι* (= απολαμβάνω τιμή, σεβασμό· [+ δοτ. του μέσου] με τιμούν με διάφορες υλικές ή ηθικές προσφορές).

μακαρίζω: οριστ. ενεργ. ενεστ. (α' εν.) του ρήμ. *μακαρίζω* (= καλοτυχίζω κάποιον για κάτι).

ζηλώ: οριστ. ενεργ. ενεστ. (α' εν.) του συνηρ. ρήμ. *ζηλώω, -ῶ* (= μακαρίζω· ζηλεύω κάποιον για κάτι).

οἶμαι: οριστ. ενεστ. μ.φ. (α' εν.) του ρήμ. *οἶομαι και οἶμαι* (= [+ ειδ. απρμφ.] νομίζω, θεωρώ).

κρείττον: επίθ. γ' κλ. (συγκρ. βαθμού),

ουδ. γένους (ονομ. εν.), *ὁ/ἡ κρείτ-
τ(σ)ων, τὸ κρείττ(σ)ον* (= ανώτερος,
ισχυρότερος). ΘΕΤ.: *ὁ ἀγαθός, ἡ ἀγα-
θή, τὸ ἀγαθόν*. ΥΠΕΡΘ.: *ὁ κράτιστος, ἡ
κρατίστη, τὸ κράτιστον*. ♦ **κρείττον**
εἶναι: απρμφ. ενεστ. της απρὸς. ἐκ-
φρασης *κρείττον ἐστι*.

γενέσθαι: απρμφ. μέσου αορ. β΄ του
ρήμ. *γίγνομαι* (= λαμβάνω ὑπαρξη,
γεννιέμαι, γίνομαι).

ἔτυχον: οριστ. ενεργ. αορ. β΄ (γ΄ πληθ.)
του ρήμ. *τυγχάνω* (= βρίσκω, πετυχαί-
νω, παίρνω, αποκτώ).

ἀθάνατον: επίθ. β΄ κλ., θηλ. γένους (αι-
τιατ. εν.), *ὁ/ἡ ἀθάνατος, τὸ ἀθάνατον*.

κατέλιπον: οριστ. ενεργ. αορ. β΄ (γ΄
πληθ.) του ρήμ. *καταλείπω* (= αφήνω,
αφήνω κληρονομιά, κληροδοτώ).

5

ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ

Α. ΧΡΟΝΙΚΕΣ

ἡγείσθαι: *ἡγείσθαι, ἡγήσεσθαι, ἡγήσα-
σθαι* – (παθ.) *ἡγηθῆναι, ἡγήσθαι*.

κινδυνεύσαντες: *κινδυνεύοντες, κινδυ-
νεύσοντες, κινδυνεύσαντες, κεκινδυ-
νευκότες*.

έτελεύτησαν: *τελευτώσι(ν), έτελεύτων,
τελευτήσουσι(ν), έτελεύτησαν, τετελευ-
τήκασι(ν), έτετελευτήκεσαν*.

έπιτρέψαντες: *έπιτρέποντες, έπιτρέ-
ψοντες, έπιτρέψαντες, έπιτετροφότες*.

άναμείναντες: *άναμένοντες, άναμε-
νοῦντες, άναμείναντες, άναμεμενηκό-
τες*.

έκλεξάμενοι: *έκλεγόμενοι, —, έκλεξά-
μενοι, έκλελεγμένοι*.

θάπτονται: *θάπτονται, έθάπτοντο –
(παθ. β΄) ταφήσονται, (παθ. β΄) έτάφη-
σαν, τεθαμμένοι είσί(ν), τεθαμμένοι
ήσαν*.

τίθενται: *τίθενται, έτίθεντο, θήσονται
– (παθ.) τεθήσονται, έθεντο – (παθ.)
έτέθησαν, τέθεινται – κείνται, έκειντο*.

όντας: *όντας, έσομένους, γενομένους,
γεγονότας*.

τετελευτηκότας: *τελευτώντας, τελευτή-*

*σοντας, τελευτήσαντας, τετελευτηκό-
τας*.

τιμάσθαι: *τιμάσθαι, τιμήσεσθαι – (παθ.)
τιμηθήσεσθαι, (παθ.) τιμηθῆναι, τε-
τιμησθαι*.

μακαρίζω: *μακαρίζω, έμακαρίζον, μα-
καριώ, έμακάρισα*.

ζηλώ: *ζηλώ, έζήλουν, ζηλώσω, έζήλω-
σα, έζήλωκα*.

οίμαι: *οίομαι – οίμαι, ώόμην – ώμην,
οίησομαι, ώήθην*.

γενέσθαι: *γίγνεσθαι, γενήσεσθαι, γενέ-
σθαι, γεγενήσθαι – γεγονέναι*.

έτυχον: *τυγχάνουσι(ν), έτύγχανον, τεύ-
ξονται, έτυχον, τετυχήκασι(ν), τετυχη-
κότες ήσαν*.

κατέλιπον: *καταλείπουσι(ν), κατέλειπον,
καταλείψουσι(ν), κατέλιπον, καταλελοί-
πασι(ν), κατελελοίπεσαν*.

Β. ΕΓΚΛΙΤΙΚΕΣ (& ΑΠΡΜΦ., ΜΤΧ.)

έτελεύτησαν: *έτελεύτησαν, τελευτήσω-
σι(ν), τελευτήσαιεν/τελευτήσειαν, τελευ-
τησάντων/τελευτησάτωσαν* (ΑΠΡΜΦ.:
*τελευτήσαι, ΜΤΧ.: τελευτήσας, τελευ-
τήσασα, τελευτήσαν*).

πενθούνται: πενθούνται, πενθώνται, πενθοίντο, πενθείσθων/πενθείσθωσαν (ΑΠΡΜΦ.: πενθείσθαι, ΜΤΧ.: πενθούμενος, πενθουμένη, πενθούμενον).

ύμνοῦνται: ύμνοῦνται, ύμνώνται, ύμνοῖντο, ύμνείσθων/ύμνείσθωσαν (ΑΠΡΜΦ.: ύμνείσθαι, ΜΤΧ.: ύμνούμενος, ύμνουμένη, ύμνούμενον).

θάπννται: θάπννται, θάπννται, θάπνντο, θαπτέσθων/θαπτέσθωσαν (ΑΠΡΜΦ.: θάπτεσθαι, ΜΤΧ.: θαπτόμενος, θαπτομένη, θαπτόμενον).

μακαρίζω: μακαρίζω, μακαρίζω, μακαρίζοιμι, — (ΑΠΡΜΦ.: μακαρίζειν, ΜΤΧ.: μακαρίζων, μακαρίζουσα, μακαρίζον).

ξηλώ: ξηλώ, ξηλώ, ξηλοῖμι/ξηλοῖην, — (ΑΠΡΜΦ.: ξηλοῦν, ΜΤΧ.: ξηλῶν, ξηλούσα, ξηλοῦν).

οἶμαι: οἶομαι – οἶμαι, οἶομαι, οἰοῖμην, — (ΑΠΡΜΦ.: οἶεσθαι, ΜΤΧ.: οἰόμενος, οἰομένη, οἰόμενον).

ἔτυχον: ἔτυχον, τύχωσι(ν), τύχοιεν, τυχόντων (ΑΠΡΜΦ.: τυχεῖν, ΜΤΧ.: τυχῶν, τυχοῦσα, τυχόν).

κατέλιπον: κατέλιπον, καταλίπωσι(ν), καταλίποιεν, καταλιπόντων (ΑΠΡΜΦ.: καταλιπεῖν, ΜΤΧ.: καταλιπών, καταλιποῦσα, καταλιπόν).

6

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

1. Ὡστε προσήκει τούτους εὐδαιμονεστάτους ἡγεῖσθαι: κύρια πρότ. • **προσήκει:** ρήμα απρόσωπο • **ἡγεῖσθαι:** τελ. απρμφ., υποκ. του απρόσωπου ρήμ. **προσήκει** • ενν. **ἡμᾶς:** υποκ. του απρμφ. **ἡγεῖσθαι** • **εὐδαιμονεστάτους:** κατηγορούμ. στο **τούτους**.

2. οἵτινες ὑπὲρ μεγίστων καλλίστων κινδυνεύσαντες οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον: δευτ. αναφορική αιτιολογική πρότ. • **ἐτελεύτησαν:** ρήμα • **οἵτινες:** υποκ. • **τὸν βίον:** αντικ. • **οὕτω:** επιρρηματ. προσδ. τρόπου • **κινδυνεύσαντες:** συνημμένη χρονική μτχ. • **ὑπὲρ μεγίστων / (ὑπὲρ) καλλίστων:** εμπρόθ. προσδ. σκοπού • **(οὐκ) ἐπιτρέψαντες / ἀναμείναντες / ἐκλεξάμενοι:** συνημμένες τροπικές (ἢ χρονικές) μτχ. • **περὶ αὐτῶν:** εμπρόθ. προσδ. αναφοράς στη μτχ. (οὐκ) ἐπιτρέψαντες • **τῇ**

τύχῃ: αντικ. της μτχ. (οὐκ) ἐπιτρέψαντες • **τὸν θάνατον:** αντικ. της μτχ. ἀναμείναντες • **τὸν αὐτόματον:** επιθετικός προσδ. • **τὸν κάλλιστον** (ενν. θάνατον): αντικ. της μτχ. ἐκλεξάμενοι.

3. Καὶ γὰρ τοὶ ἀγήρατοι, μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι ξηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαὶ (εἰσι): κύρια πρότ. • ενν. **εἰσί:** ρήμα • **αἱ μνήμαι / αἱ τιμαί:** υποκ. • **ἀγήρατοι / ξηλωταί:** κατηγορούμ. • **αὐτῶν:** γεν. αντικειμενική στο **αἱ μνήμαι** • **ὑπὸ ἀνθρώπων:** ποιητικό αίτιο στο **ξηλωταί** • **πάντων:** κατηγορηματικός προσδ.

4. οἱ πενθούνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί: κύρια πρότ. • **πενθοῦνται:** ρήμα • **οἱ:** υποκ. • **διὰ τὴν φύσιν:** εμπρόθ. προσδ. αιτίας • **ὡς θνητοί:** βραχυλογική έκφραση, αντί **ὡς πενθοῦνται θνητοί**.

5. ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετήν: κύρια πρότ. • **ὑμνοῦνται:** ρήμα • **οἱ:** ενν. υποκ. του ρήμ. **ὑμνοῦνται**

• **διὰ τὴν ἀρετὴν:** εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. της αιτίας (αναγκαστικό αίτιο) στο ρήμα *ὑμνοῦνται* • **ὡς ἀθάνατοι:** βραχυλογική έκφραση, αντί *ὡς ὑμνοῦνται ἀθάνατοι*.

6. Καὶ γὰρ τοὶ θάπτονται δημοσίᾳ: κύρια πρότ. • **θάπτονται:** ρήμα • ενν. **οὗτοι** (= *οἱ νεκροί*): υποκ. • **δημοσίᾳ:** δοτική τρόπου.

7. καὶ ἀγώνες τίθενται ἐπ' αὐτοῖς ῥώμης καὶ σοφίας καὶ πλούτου, ὡς ἀξιόους ὄντας τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότας ταῖς αὐταῖς τιμαῖς καὶ τοὺς ἀθανάτους τιμᾶσθαι: κύρια πρότ. • **τίθενται:** ρήμα • **ἀγώνες:** υποκ. • **ῥώμης / σοφίας / πλούτου:** γεν. υποκειμενικές στο *ἀγώνες* • **ἐπ' αὐτοῖς:** εμπρόθ. προσδ. σκοπού • **ὡς ὄντας:** αιτιολογική μτχ. (υποκειμενικής αιτιολογίας, αιτιατική απόλυτη) • **τοὺς τετελευτηκότας** (επιθετική μτχ.) / **τοὺς ἀθανάτους:** υποκ. της μτχ. (*ὡς ὄντας* και του απρμφ. *τιμᾶσθαι* • **ἐν τῷ πολέμῳ:** εμπρόθ. προσδ. χρόνου • **ἀξιόους:** κατηγορούμ. στα *τοὺς τετελευτηκότας* / *τοὺς ἀθανάτους* • **τιμᾶσθαι:** απρμφ. της αναφοράς από το *ἀξιόους* • **ταῖς τιμαῖς:** δοτική (οργανική) του τρόπου στο *τιμᾶσθαι* • **ταῖς αὐταῖς:** επιθετικός προσδ.

8. Ἐγὼ μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ μακαρίζω τοῦ θανάτου: κύρια πρότ. • **μακαρίζω:** ρήμα • **ἐγώ:** υποκ. • **αὐτούς:** αντικ. • **τοῦ θανάτου:** γενική της αιτίας.

9. καὶ ζηλώ: κύρια πρότ. • **ζηλώ:** ρήμα • ενν. **ἐγώ:** υποκ. • ενν. **αὐτούς:** αντικ. • ενν. **τοῦ θανάτου:** γενική της αιτίας.

10. καὶ μόνοις τούτοις ἀνθρώπων οἶμαι κρείττον εἶναι γενέσθαι: κύρια πρότ. • **οἶμαι:** ρήμα • ενν. **ἐγώ:** υποκ. • **κρείττον εἶναι:** ειδικό απρμφ., αντικ. • **τούτοις:** δοτική προσωπική στην απρόσωπη έκφραση *κρείττον εἶναι* • **μόνοις:** κατηγορηματικός προσδ. • **ἀνθρώπων:** γενική διαιρετική στο *τούτοις* • **γενέσθαι:** τελικό απρμφ., υποκ. της απρόσωπης έκφρασης *κρείττον εἶναι*.

11. οἵτινες ἀθάνατον μνήμην διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν κατέλιπον: δευτ. αναφορική αιτιολογική πρότ. • **κατέλιπον:** ρήμα • **οἵτινες:** υποκ. • **μνήμην:** αντικ. • **ἀθάνατον:** επιθετικός προσδ. • **διὰ τὴν ἀρετὴν:** εμπρόθ. προσδιορ. της αιτίας στο *κατέλιπον* • **αὐτῶν:** γενική κτητική.

12. ἐπειδὴ θνητῶν σωμάτων ἔτυχον: δευτ. αιτιολογική πρότ. • **ἔτυχον:** ρήμα • ενν. **οὗτοι:** υποκ. • **σωμάτων:** αντικ. • **θνητῶν:** επιθετικός προσδ.

7

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Ποιοι αξίζουν, σύμφωνα με το κείμενο, να θεωρούνται πραγματικά ευδαίμονες και γιατί;

Αυτοί που αγωνίζονται με γενναιότητα για την ελευθερία, το μεγαλείο και την τιμή της πατρίδας και θυσιάζονται για τα μέγιστα και κάλλιστα ιδανικά είναι άξιοι, κατά τον ρήτορα, να θεωρούνται πραγματικά ευδαίμονες. Και δεν έχει άδικο, αφού οι ήρωες νεκροί, με το να μην εμπιστεύονται τους εαυτούς τους στην τύχη, με το να μην περιμένουν τον φυσικό θάνατο αλλά με το να επιλέγουν τον ωραι-

ότερο, αυτόν δηλαδή που προέρχεται από τον αγώνα για την πατρίδα, καταφέρνουν να αντέξουν στη φθορά του χρόνου, να κερδίσουν την αιωνιότητα, να εξασφαλίσουν την υστεροφημία, να υμνούνται ως αθάνατοι, να απολαμβάνουν τιμές ίδιες με αυτές των αθανάτων, να κάνουν τους ζωντανούς να τους καλοτυχίζουν και να τους ζηλεύουν.

2. Για ποιους λόγους οι νεκροί πολεμιστές της πόλης θεωρούνται άξιοι ιδιαίτερων τιμών;

Οι νεκροί πολεμιστές της πόλης, οι νεκροί ήρωες, αυτοί που με γενναιότητα και αυτοθυσία αγωνίστηκαν για τα μέγιστα και κάλλιστα ιδανικά, αυτοί που με την αρετή τους κατάφεραν να αναιρέσουν τη φυσική αντίθεση *θηητός – αθάνατος*, θάπτονται με δημόσια φροντίδα και τιμώνται με αγώνες δύναμης, σοφίας και πλούτου. Η απόδοση αυτών των ιδιαίτερων τιμών οφείλεται στο γεγονός ότι η προσφορά τους θεωρείται εξέχουσας σημασίας. Η παλικαριά, η αυτοθυσία και ο ηρωικός θάνατός τους στο πεδίο της μάχης δεν τους κατατάσσουν μόνο στη χορεία των ηρώων και των αθανάτων, αλλά και τους καθιστούν άξιους να τιμώνται με τις ίδιες τιμές που τιμώνται και οι αθάνατοι θεοί. Προεκτείνοντας, θα λέγαμε πως με την ποιότητα της προσφοράς τους δεν εξασφαλίζουν μόνο την υστεροφημία και την αθανασία για τους εαυτούς τους· γίνονται επίσης πρότυπα μίμησης για τις επερχόμενες γενιές και δοξάζουν την πόλη της οποίας ήταν πολίτες.

3. οἱ πενθούνται μὲν διὰ τὴν φύσιν ὡς θνητοί, ὑμνοῦνται δὲ ὡς ἀθάνατοι διὰ τὴν ἀρετὴν: Να σχολιάσετε τη χρήση του σχήματος της αντίθεσης στο απόσπασμα.

Οι νεκροί πολεμιστές ως απλοί άνθρωποι έχουν *θηητὴν φύσιν*· γι' αυτό και εἶναι αντικείμενο πένθους. Οι νεκροί όμως ήρωες πολεμιστές, αυτοί που έπεσαν στο πεδίο της μάχης πολεμώντας για τα μέγιστα και κάλλιστα ιδανικά, διέθεταν και κάτι επιπλέον, κάτι που διαφοροποιεί τους ανθρώπους: *ἀρετὴν*, γενναιότητα, παλικαριά. Χάρη σ' αυτήν κατάφεραν να αντιμετωπίσουν τη φθοροποιό δύναμη του χρόνου, να συμβιβάσουν κάτι που εκ φύσεως δείχνει ασυμβίβαστο, δηλαδή η συνύπαρξη του θνητού με το αθάνατο, να ανατρέψουν και να ακυρώσουν τη φυσική αντίθεση *θηητός – αθάνατος* και να μετατρέψουν το πένθος σε ὕμνο.

4. Σε ποιες περιπτώσεις και με ποιες εκδηλώσεις τιμώνται στις μέρες μας όσοι θυσιάζονται για την πατρίδα; Ποιες ομοιότητες και διαφορές διακρίνετε σε σχέση με όσα αναφέρονται στο κείμενο;

Παρά το γεγονός ότι ζούμε σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από τη ρευστότητα των αξιών, τη θεοποίηση του χρήματος και την έμφαση στα υλικά αγαθά, η θυσία για την πατρίδα εξακολουθεί να θεωρείται υπέρτατο χρέος του ανθρώπου, να αναγνωρίζεται και να τιμάται. Μπορεί βέβαια οι αποδιδόμενες τιμές να μην είναι οι πρέπουσες, να είναι δηλαδή υποδεέστερες της προσφοράς των ηρώων, όμως το μέγεθος και η αξία της προσφοράς τους κατά βάθος από κανέναν δεν αμφισβητείται. Είναι δυνατόν, για παράδειγμα, να αμφισβητήσει κανείς

τα κίνητρα και τη σπουδαιότητα του αγώνα και της θυσίας των αγωνιστών του έπους της Αλβανίας ή να μην αναγνωρίσει την προσφορά προς την πατρίδα του σμηναγού Κωνσταντίνου Ηλιάκη, ο οποίος σκοτώθηκε τον Μάη του 2006 στην προσπάθειά του να αναχαιτίσει τουρκικό μαχητικό που είχε παραβιάσει τον ελληνικό εναέριο χώρο;

Οι εκδηλώσεις τιμής γι' αυτούς που θυσιάζονται για την πατρίδα είναι πολλές και ποικίλες: ταφή με δημόσια δαπάνη, πάνδημες τελετές, ομιλίες, εθνικές επέτειοι, παρελάσεις, καταθέσεις στεφάνων, σχολικές γιορτές, θεατρικές παραστάσεις, στήσιμο ανδριάντων και μνημείων, δοξολογίες, παρασημοφορήσεις, απονομή μεταλλίου αρετής και αυτοθυσίας (στον Κ. Ηλιάκη, για παράδειγμα, η Ακαδημία Αθηνών απένευσε το αργυρό μετάλλιο αρετής και αυτοθυσίας) κτλ.

Από ό,τι φαίνεται, ορισμένες από τις εκδηλώσεις τιμής που αναφέρονται στο κείμενο (ταφή με δημόσια φροντίδα, πάνδημες τελετές) συνηθίζονται και σήμερα. Εκείνο που δεν είναι δυνατό να εξακριβωθεί και να συγκριθεί είναι το κατά πόσο η συμμετοχή σ' αυτές ήταν αποτέλεσμα συνειδητής επιλογής και πίστης ή εθιμοτυπικής διαδικασίας, ίσως και περιέργειας.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Λεξιλογικά — Ετυμολογικά

(Επανάληψη μέρους της θεωρίας της Α΄ τάξης)

1

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη με τις κατάλληλες λέξεις της α.ε. και να γράψετε στην τέταρτη στήλη, όπου χρειάζεται, τι δηλώνουν:

Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

πρωτότυπη λέξη	παραγωγική κατάληξη	παράγωγη λέξη	δηλώνει
γίγνομαι (θ. γεν-)	-εὺς -σις	ὁ γο-νεὺς ἡ γένε-σις	πρόσωπο που ενεργεί ενέργεια
ἡγέομαι, ἡγοῦμαι	-της -μῶν	ὁ ἡγέ-της ὁ ἡγε-μῶν	πρόσωπο που ενεργεί πρόσωπο που ενεργεί
θάπω	-ῆ	ἡ ταφ-ῆ	ενέργεια

τίθημι (θ. θε-)	-σις	ή θέ-σις	κατάσταση
τιμάω, τιμῶ	-τής -σις -μα	ὁ τιμη-τής ή τίμη-σις τὸ τίμη-μα	πρόσωπο που ενεργεί ενέργεια αποτέλεσμα ενέργειας
τρέπω (θ. τροπ-)	-ή -ος	ή τροπ-ή ὁ τρόπ-ος	ενέργεια ενέργεια
τυγχάνω (θ. τυχ-)	-η	ή τύχ-η	κατάσταση
φύω	-σις	ή φύ-σις	κατάσταση

2

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να γράψετε ουσιαστικά της α.ε. παράγωγα των ρ. μένω, ἐκλέγω και ποιῶ και να τα εντάξετε σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν.

	πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια	κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας
μένω			μονή	
ἐκλέγω	ἐκλέκτωρ, ἐκλογεὺς	ἐκλογή		
ποιῶ	ποιητής	ποίησις		ποίημα

2. Να σχηματίσετε σύνθετα της α.ε. με τις λέξεις που δίνονται:

αὐτός + τέλος	→	ὁ αὐτοτελής
αὐτός + χεῖρ	→	ὁ αὐτόχειρ (= αὐτός που κάνει κάτι με τα ίδια του τα χέρια, αὐτός που αυτοκτονεί)
αὐτός + σχέδιος	→	ὁ αὐτοσχέδιος
αὐτός + ὄραω, ὀρώ (θ. μέλλ. ὀπ-)	→	ὁ αὐτόπτης (πβ. ν.ε.: ο αὐτόπτης μάρτυρας)

3. Για καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά της ν.ε. να βρείτε έναν ετυμολογικά συγγενή ρηματικό τύπο από το κείμενο της Ενότητας:

θήκη	τίθενται
κατάλοιπο	κατέλιπον
δυστυχία	ἔτυχον, τύχη
επιτροπή	ἐπιτρέψαντες
γενεά	γενέσθαι
ουσία	ὄντας, εἶναι
κατάλογος	ἐκλεξάμενοι
ενταφιασμός	θάπτονται

4. Να γράψετε ουσιαστικά και επίθετα της ν.ε. ομόρριζα των ρημάτων που δίνονται:

ρήμα	ουσιαστικό	επίθετο
<i>προστίθηναι</i> (= προσθέτω)	προσθήκη, πρόσθεση	πρόσθετος, προσθετικός
<i>παράτιθηναι</i> (= παραθέτω)	παράθεση, παράθεμα	παραθετικός
<i>ἀνατρέπω</i>	ανατροπή, ανατροπέας	ανατρεπτικός
<i>ὑποτιμάω, -ῶ</i>	υποτίμηση	υποτιμητικός
<i>ἐκλέγω</i>	εκλέκτορας, εκλογή	εκλεκτός, εκλεκτικός, εκλόγιμος
<i>πάρειμι</i>	παρουσία	παρών

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Γραμματική – Σύνταξη

Γ2. Σύνταξη

1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- ♦ **Ποιες μετοχές του κειμένου της Ενότητας έχουν επιρρηματική σημασία;**
- **κινδυνεύσαντες:** χρονική μτχ. σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού του χρόνου στο ρήμα *έτελεύτησαν*.
 - **ἐπιτρέψαντες – ἀναμείναντες – ἐκλεξάμενοι:** τροπικές μτχ. σε θέση επεξηγήσεως στον επιρρηματικό προσδιορισμό του τρόπου *οὕτω*.
 - **(ὡς) ὄντας:** αιτιολογική μτχ. σε θέση επιρρηματικού προσδιορισμού της αιτίας στο ρήμα *τίθενται*.
- ♦ **Στην ακόλουθη φράση να εντοπίσετε το επίρρημα και να βρείτε τι δηλώνει: οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν.**
- οὕτω:** επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα *έτελεύτησαν*.

2

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στις παρενθέσεις:

συνήθης (ονομ. πληθ. ουδ. συγκρ.)	→	συνηθέστερα
εὐδαίμων (αιτ. εν. ουδ. υπερθ.)	→	εὐδαιμονέστατον
σαφής (δοτ. εν. αρσ. υπερθ.)	→	σαφεστάτω
ὑψηλός (ονομ. πληθ. θηλ. συγκρ.)	→	ὑψηλότεραι
ἐλεήμων (αιτ. πληθ. αρσ. συγκρ.)	→	ἐλεημονεστέρους

2. Να μεταφέρετε τα επίθετα στον συγκριτικό βαθμό στο γένος, στον αριθμό και στην πώση όπου βρίσκονται: **βέβαιον** (αρσ.), **ἄξιοι**, **δεινούς**, **ἀφθόνων** (ουδ.), **νέαν**.

βέβαιον → **βεβαιότερον**, ἄξιοι → **ἀξιότεροι**, δεινούς → **δεινότερους**, ἀφθόνων → **ἀφθονωτέρων**⁷, νέαν → **νεωτέραν**.

3. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους κατάλληλους τύπους συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού:

		συγκριτικός	υπερθετικός	
τοῦ	(καλός)	καλλίονος	καλλίστου	νεανίου
τῆ	(μεγάλη)	μείζονι	μεγίστη	ἐλπίδι
τὸν	(κακός)	κακίονα/κακίω χείρονα/χείρω	κάκιστον χείριστον	διδάσκαλον
οἱ	(πολύς)	πλείονες/πλείους	πλείστοι	πολίται
τάς	(ὀλίγη)	μείονας/μείους	ὀλιγίστας	τιμὰς

4. Να βρείτε τις πλάγιες πώσεις που λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί και να δηλώσετε την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν:

α. Ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κύρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο.

β. Ἐκτω δὲ ἔτει Σαμίους καὶ Μιλησίους πόλεμος ἐγένετο περὶ Πριήνης.

γ. Τοσαύτη σπουδῆ καὶ προθυμίᾳ τὸτ' ἐχώρουν.

δ. *Τί* (= γιατί) *τηνικάδε ἀφίξαι* (= ἔχεις ἐρθεὶ τόσο νωρίς), *ὦ Κρίτων*;

α. *αὐτοῦ*: γενική που δηλώνει τόπο· προσδιορίζει το ρήμα *ἐτρέφετο*.

β. *ἔτει*: δοτική που δηλώνει τον χρόνο· προσδιορίζει το ρήμα *ἐγένετο*.

γ. *σπουδῆ* – *προθυμία*: δοτικές που δηλώνουν τον τρόπο· προσδιορίζουν το ρήμα *ἐχώρουν*.

δ. *τί*: αιτιατική που δηλώνει την αιτία· προσδιορίζει το ρήμα *ἀφίξαι* (οριστ. παρ. ακ.).

7. Το επίθετο *ἀφθονος* σχηματίζει και ανώμαλα παραθετικά: *ἀφθονέστερος*, *ἀφθονέστατος*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Η μητέρα του (Κύρου) έφυγε, ενώ ο ίδιος (ο Κύρος) παρέμεινε και ανατρεφόταν εκεί.
 β. Τον έκτο χρόνο (μετά από έξι χρόνια) κηρύχτηκε πόλεμος ανάμεσα στους Σαμίους και στους Μιλησίους για την Πριήνη.
 γ. Με τόση βιασύνη και προθυμία τότε προχωρούσαν.
 δ. Γιατί, Κρίτωνα, έχεις έρθει τόσο νωρίς;]

5. Να βρείτε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των παρακάτω προτάσεων και να δηλώσετε την επιρρηματική σχέση που εκφράζουν:

- α. Προστάται ύμεις έβδομήκοντα έτη και τρία τών Έλλήνων έγένεσθε.
 β. Έκτηίς ποτών φίλων έστιν ούδαμώς σνν τή βία, αλλά μάλλον σνν τή εύεργεσία.
 γ. Παρά ταύτην τήν πόλιν ήν πυραμίς λιθίνη, τὸ μὲν εύρος ένός πλέθρου, τὸ δέ ύψος δύο πλέθρων.
 δ. Άκούσαντες ταύτα οί έφοροι έπεμψαν πρὸς Δερκυλίδαν, και έκέλευον αὐτὸν διαβαίνειν σνν τῷ στρατεύματι ἐπὶ Καρίαν.
 ε. Έν τῷ αὐτῷ θέρει μετὰ τήν Άέσβον άλλωσιν Άθηναίοι Νικίου στρατηγούντος έστράτευσαν ἐπὶ Μινῶν τήν νήσον.
- α. **έτη:** αιτιατική σε θέση επιρρηματ. προσδιορ. που δηλώνει τον χρόνο· προσδιορίζει το ρήμα *έγένεσθε*.
- β. **ούδαμώς:** επιρρηματικός προσδιορ. του τρόπου στο ρήμα *έστιν*.
σνν τή βία – σνν τή εύεργεσία: εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. του τρόπου στο ρήμα *έστιν*.
μάλλον: επιρρηματ. προσδιορ. του ποσού στο ρήμα *έστιν*.
- γ. **παρά τήν πόλιν:** εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. του τόπου (πιο συγκεκριμένα δηλώνει το πλησίον) στο ρήμα *ήν*.
τὸ εύρος – τὸ ύψος: αιτιατικές σε θέση επιρρηματ. προσδιορ. που δηλώνουν την αναφορά· προσδιορίζουν το ρήμα *ήν*.
- δ. **άκούσαντες:** χρονική μτχ. σε θέση επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο ρήμα *έπεμψαν*.
πρὸς Δερκυλίδαν: εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. του τόπου (πιο συγκεκριμένα δηλώνει κατεύθυνση σε πρόσωπο)· προσδιορίζει το ρήμα *έπεμψαν*.
σνν τῷ στρατεύματι: εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. της συνοδείας στο απρμφ. *διαβαίνειν*.
ἐπὶ Καρίαν: εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. του τόπου (πιο συγκεκριμένα δηλώνει [σκόπιμη εχθρική] κατεύθυνση)· προσδιορίζει το απρμφ. *διαβαίνειν*.
- ε. **έν τῷ θέρει:** εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο ρήμα *έστράτευσαν*.
μετὰ τήν άλλωσιν: εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο ρήμα *έστράτευσαν*.
στρατηγούντος: χρονική μτχ. σε θέση επιρρηματ. προσδιορ. του χρόνου στο ρήμα *έστράτευσαν*.

ἐπὶ Μινῶαν: εμπρόθ. επιρρηματ. προσδιορ. που δηλώνει εχθρική κατεύθυνση· προσδιορίζει το ρήμα *ἐστράτευσαν*.

[Μετάφραση των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α.** Εσείς υπήρξατε ηγεμόνες των Ελλήνων για εβδομήντα τρία χρόνια.
- β.** Η απόκτηση πιστών φίλων σε καμία περίπτωση δε γίνεται με τη βία, αλλά μάλλον με την ευεργεσία.
- γ.** Κοντά σ' αυτή την πόλη υπήρχε μία πυραμίδα από πέτρα, ένα πλῆθος στο πλάτος και δύο πλῆθρα στο ύψος.
- δ.** Οι έφοροι, όταν άκουσαν αυτά, έστειλαν απεσταλμένους στον Δερκυλίδα και τον διέταξαν να περάσει με το στράτευμά του στην Καρία.
- ε.** Το ίδιο θέρος μετά την άλωση της Λέσβου οι Αθηναίοι με στρατηγό τον Νικία εκστράτευσαν εναντίον του νησιού Μινώα.]

Δ΄ ΜΕΡΟΣ

Το παράθεμα από τον Θουκυδίδη

❖ **Ερμηνευτικά σχόλια και στοιχεία**

- ❖ Όταν μία πόλη βρίσκεται στο σύνολό της σε ακμή, έχει τη δυνατότητα να προσφέρει τις υπηρεσίες και τα αγαθά της σε κάθε πολίτη. Έτσι, συμβάλλει στη βελτίωση της ζωής των πολιτών και απομακρύνει τον κίνδυνο κοινωνικών εντάσεων, συγκρούσεων και αναταραχών. Αντίθετα, όταν βρίσκεται σε μαρασμό και δυστυχία, αδυνατεί να ωφελήσει τους πολίτες της, έστω κι αν κάποια μεμονωμένα άτομα ευημερούν.

Με αυτή τη σκέψη ο ιστορικός θέλει να υπογραμμίσει τη μεγάλη σημασία που έχει για το άτομο και την πόλη να επιδιώκεται η ευημερία της πόλης συνολικά. Την ορθότητα της σκέψης του έρχεται να επιβεβαιώσει το ακόλουθο παράδειγμα: αν το δημόσιο ταμείο είναι γεμάτο και γίνεται σωστή διαχείριση, τότε όλοι οι πολίτες ωφελούνται· οι μισθοί και οι συντάξεις ικανοποιούν, η υγεία, η πρόνοια και η παιδεία δεν υποχρηματοδοτούνται, κατασκευάζονται έργα υποδομής κτλ. Αντίθετα, με άδειο το δημόσιο ταμείο και με γεμάτες τις τσέπες κάποιων και λίγων όλα τα προηγούμενα δεν υφίστανται· τουναντίον, υπάρχει εκμετάλλευση, κοινωνική ανισότητα και αδικία, οι διαμαρτυρίες και οι διαδηλώσεις φουντώνουν, το σύνολο δεν είναι ευχαριστημένο κτλ.

Ε΄ ΜΕΡΟΣ

Επεξεργασία παράλληλου κειμένου

1

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Πρώτα πρώτα με αντάλλαγμα μικρό χρόνο της ζωής τους αφήνουν για πολύ χρόνο και για πάντα αγέραστη δόξα, μέσα στην οποία τα παιδιά τους θα ανατραφούν έχοντας ένα φημισμένο όνομα και οι γονείς τους θα γηροκομηθούν απολαμβάνοντας τον γενικό θαυμασμό, έχοντας για παρηγοριά στο πένθος τους τη δόξα αυτών. Έπειτα, χωρίς να δοκιμάζονται από αρρώστιες στο σώμα και δίχως να έχουν λύπες στην ψυχή, όπως αυτές που έχουν οι ζωντανοί με όσα τους έχουν συμβεί, απολαμβάνουν τις καθιερωμένες τιμές με μεγάλη τιμή και πολλή δόξα. Γιατί πώς δεν πρέπει να θεωρούνται ευδαίμονες αυτοί τους οποίους θάβει όλη η πατρίδα με δημόσια φροντίδα, που απολαμβάνουν μόνο αυτοί επαίνους από όλους τους ανθρώπους, που τους αγαπούν όχι μόνο οι συγγενείς και οι συμπολίτες τους, αλλά και όλος ο τόπος που πρέπει να ονομάζουμε Ελλάδα και που στο πένθος τους έχει συμμετάσχει το μεγαλύτερο μέρος της οικουμένης;

2

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Σύμφωνα με το παραπάνω παράλληλο κείμενο, ποιο κέρδος αποκομίζουν οι πεσόντες στο πεδίο της μάχης;

Το κέρδος των πεσόντων στο πεδίο της μάχης είναι πολλαπλό. Πρώτα απ' όλα, αφήνουν για πάντα δόξα αγέραστη, η οποία θα είναι επωφελής για τα παιδιά και τους γονείς τους. Στη συνέχεια, απολαμβάνουν τις καθιερωμένες τιμές με μεγάλη τιμή και πολλή δόξα χωρίς να προσβάλλονται από σωματικές αρρώστιες και δίχως να γεύονται λύπες. Τέλος, η πατρίδα τούς θάβει με δημόσια φροντίδα, είναι οι μόνοι που απολαμβάνουν κοινούς επαίνους, τους ποθεί ολόκληρη η Ελλάδα και στο πένθος τους έχει συμμετάσχει ολόκληρη σχεδόν η οικουμένη· συνεπώς θεωρούνται ευδαίμονες.

2. Τόσο το παραπάνω απόσπασμα όσο και το κείμενο της Ενότητας ανήκουν σε επιτάφιους λόγους. Ποιες θεματικές και υφολογικές ομοιότητες εντοπίζετε ανάμεσα στα δύο αποσπάσματα;

α. Θεματικές ομοιότητες:

- κερδίζουν αγέραστη δόξα
- απολαμβάνουν τις καθιερωμένες τιμές
- θάπτονται με δημόσια φροντίδα
- αξίζει να θεωρούνται ευτυχισμένοι.

β. Υφολογικές ομοιότητες:

- χρήση επιθέτων
- αξιοθαύμαστη σύνδεση αντίθετων εννοιών.